

Univerzita Palackého v Olomouci
Přírodovědecká fakulta
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Bc. Nela Przetaková

Kvalifikovaná migrace do České republiky

Diplomová práce

Vedoucí práce: Lucie Macková, M. A., Ph.D.

Olomouc 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Kvalifikovaná migrace do České republiky vypracovala sama a veškeré zdroje, ze kterých jsem během psaní práce čerpala, jsou uvedeny v seznamu literatury.

V Olomouci dne

.....

Nela Przetaková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí práce Lucii Mackové, M.A., Ph.D. za cenné rady a připomínky, vlídný přístup, ochotu a čas, který věnovala mně i mé práci. Především bych jí chtěla poděkovat za odborné vedení a za příležitosti, které mi během mého studia poskytla. Mé díky patří i projektu *Kvalifikovaná migrace v Olomouckém kraji a její transnacionální dimenze* (IGA_PrF_2022_015) Univerzity Palackého v Olomouci, kterým byla tato práce podpořena.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Nela PRZETAKOVÁ**
Osobní číslo: **R210554**
Studijní program: **N0588A330002 Mezinárodní rozvojová a environmentální studia**
Téma práce: **Kvalifikovaná migrace do České republiky**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce se zabývá analýzou kvalifikované migrace do České republiky. Mezinárodní migrace je jedním z nejdůležitějších a nejvýznamnějších rysů moderního světa. Lidé se obecně přemísťují z ekonomických, politických či jiných osobních důvodů. Dnešní globalizovaný svět a postindustriální společnosti vyžadují odborné znalosti a dovednosti, které s sebou často přináší právě kvalifikovaní migranti. Práce nejprve popisuje obecné pozadí kvalifikované migrace, migrační politiku České republiky, stejně jako dopady kvalifikované migrace. Dále se zaměřuje zejména na motivace a impulzy, které vedou migranty k emigraci do České republiky, jejich následnou integraci do českého prostředí a možné budoucí migrační aspirace. Součástí diplomové práce je také analýza vybrané skupiny kvalifikovaných migrantů.

Rozsah pracovní zprávy: **20 – 25 tisíc slov**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Carling, J., Collins, F. (2018). *Aspiration, desire and drivers of migration*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(5), 909-926.
Doquier, F., Rapoport, H. (2004). *Skilled Migration: The Perspective of Developing Countries*. Policy Research Working Paper No. 2873. World Bank, Washington D.C. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/14125>
Leontiyeva, Y., Mikešová, R., Tollarová, B. (2017). *Pražané s cizím pasem: Výsledky výzkumu cizinců a cizinek ze zemí mimo EU žijících v české metropoli*. Institute of Sociology of the Czech Academy of Sciences. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=ee2GDwAAQBAJ&lpg=PAS&ots=j2wnXU7CWb&dq=kvalifikovan%C3%A1%20migrace%20&hl=cs&pg=PAS#v=onepage&q=kvalifikovan%C3%A1%20migrace%20>
Lowell, B. L., Findlay, A. (2001). *Migration of highly skilled persons from developing countries: impact and policy responses*. ILO, Ženeva. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_protect/-protrav/-migrant/documents/publication/wcms_201706.pdf
Regets, M. C. (2001). *Impact of Skilled Migration on Receiving Countries*. National Science Foundation. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/265348166_Impact_of_Skilled_Migration_on_Receiving_Countries
Valenta O. (2013). *Policy of attracting highly skilled professionals from the third countries to Czechia*. *Ergo*, 8(2):18-25. Dostupné z: <https://www.proquest.com/docview/1544416341?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
Vertovec, S. (2002). *Transnational networks and skilled labour migration*. Dostupné z: https://pure.mpg.de/rest/items/item_3012174/component/file_3012175/content

Vedoucí diplomové práce: **Lucie Macková, M.A., Ph.D.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání diplomové práce: 23. ledna 2022
Termín odevzdání diplomové práce: 30. května 2023

LS.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 23. února 2022

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá analýzou kvalifikované migrace do České republiky. Mezinárodní migrace je jedním z nejviditelnějších a nejvýznamnějších rysů moderního světa. Lidé se obecně přemísťují z ekonomických, politických či jiných osobních důvodů. Dnešní globalizovaný svět a postindustriální společnosti vyžadují odborné znalosti a dovednosti, které s sebou často přináší právě kvalifikovaní migranti. Práce nejprve popisuje obecné pozadí kvalifikované migrace, migrační politiku České republiky, stejně jako dopady kvalifikované migrace. Dále se zaměřuje zejména na motivace a impulzy, které vedou migranty k migraci do České republiky, jejich následnou integraci do českého prostředí a možné budoucí migrační aspirace. Součástí diplomové práce je také analýza vybrané skupiny kvalifikovaných migrantů.

Klíčová slova

kvalifikovaná migrace, motivace, brain gain, aspirace, Česká republika

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the analysis of skilled migration to the Czech Republic. International migration is one of the most visible and significant features of the modern world. People generally move for economic, political, or other personal reasons. Today's globalized world and post-industrial societies require the expertise and skills that skilled migrants often bring. The thesis first describes the general background of skilled migration, the migration policy of the Czech Republic, as well as the effects of skilled migration. It also focuses mainly on the motivations and impulses that lead migrants to migrate to the Czech Republic, their subsequent integration into the Czech environment and possible future migration aspirations. The diploma thesis also includes an analysis of a selected group of skilled migrants.

Keywords

skilled migration, motivations, brain gain, aspirations, Czech Republic

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
EU/EHP	Evropský hospodářský prostor
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci
IT	Informační a komunikační technologie
MIPEX	Index integrační politiky migrantů
MPI	Institut migračních politik
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
ŘSCP	Ředitelství služby cizinecké policie
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar

Seznam tabulek

TABULKA 1 VÝVOJ POČTU MEZINÁRODNÍCH MIGRANTŮ, 1970-2020	20
TABULKA 2 HLAVNÍ CIZÍ STÁTNÍ PŘÍSLUŠNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE, 2021 (LEGÁLNÍ MIGRACE)	35
TABULKA 3 KLASIFIKACE ZAMĚSTNÁNÍ (CZ-ISCO)	48

Obsah

1 Úvod.....	12
1.1 Indická diaspora.....	15
2 Cíle a metody práce	17
3 Migrace a integrace.....	20
3.1 Migrační teorie.....	20
3.1.1 Typologie migrace	21
3.2 Pracovní a kvalifikovaná migrace.....	24
3.3 Integrace.....	26
3.4 Přehodnocení migračních teorií	28
3.5 Migrační aspirace.....	30
4 Vývoj migrace do České republiky po roce 1989.....	32
5 Nástroje migrační a integrační politiky České republiky	36
5.1 Právní úprava pobytu cizinců na území České republiky.....	37
5.2 Vízová politika České republiky.....	38
5.3 Nabytí státního občanství České republiky	39
6 Integrace cizinců do české společnosti	41
6.1 Faktory ovlivňující integraci imigrantů v České republice	42
6.2 Hodnocení MIPEX	44
7 Programy kvalifikované migrace do České republiky.....	46
7.1 Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec	46
7.2 Program klíčový a vědecký personál	47
7.3 Program kvalifikovaný zaměstnanec	47
PRAKTICKÁ ČÁST	49
8 Migrační trajektorie	49
8.1 Motivace pro migraci do České republiky.....	49

8.2 Budoucí plány	51
9 Integrace.....	54
9.1 Znalost jazyka	54
9.2 Instituce.....	56
9.3 Pracovní prostředí	61
9.4 Rasismus a diskriminace.....	62
10 Transnacionalismus	65
10.1 Vytváření a pocit domova.....	65
10.2 Vazby přes hranice.....	68
Diskuse.....	72
Závěr	77
Seznam literatury	79
Příloha 1: Profil respondentů	91

1 Úvod

S rostoucí konektivitou ve světě roste i poptávka po kvalifikovaných migrantech do rozvinutých zemí. Vysokoškolské vzdělání se tak stává zásadním faktorem jak na trhu práce, tak i pro jednotlivce a společnost, protože ve vysoké míře podporuje vývoj inovací, zvyšuje hospodářský růst a zlepšuje blahobyt občanů. Sandoz (2019) a Shachar (2006) uvádí, že nárůst migračních toků kvalifikovaných pracovníků lze vysvětlit několika politickými změnami průmyslových zemí po 60. letech 20. století. Některé státy, jako Kanada, Austrálie, Nový Zéland, USA, ale i evropské země jako Velká Británie, začaly v této době na svých územích zavádět imigrační programy založené na dovednostech migrantů. Tyto programy byly vytvořeny především s cílem upřednostnit imigraci jednotlivců na základě jejich kvalifikace, která se hodnotila zejména z hlediska jejich úrovně vzdělání, jazyka a pracovních dovedností. Rozšíření imigračních programů po světě pak způsobilo řetězovou reakci, kterou autoři nazývají jako „race for talent“, tedy „soutěž o talent“, a jejíž podstatou bylo, a dodnes je, především získání si, nebo udržení si konkurenční výhody v nově se rozvíjející globální ekonomice.

Velké množství literatury tak analyzuje dopady migrace kvalifikovaných pracovníků na přijímající země především z pohledu posilování ekonomik států a šíření technologického pokroku a znalostí. Jen málo pozornosti je věnováno otázkám, jakým způsobem probíhá jejich proces rozhodování v oblasti migrace, jaké jsou jejich migrační trajektorie a jaké vlivy působí na jejich integraci v hostitelské společnosti. Většina studií v oblasti rozhodování o mezinárodní migraci ukazuje, že proces migrace začíná dlouho před odjezdem migranta ze své domovské země (Jasinskaja-Lahti a Yijälä, 2011; Amit a Riss, 2012).

Počáteční faktory rozhodování začínají především v osobnostech potencionálních migrantů, jejichž charakteristiky často odráží orientaci spíše na práci nežli na rodinu. Přesto jsou migrační aspirace ovlivňovány sociálním kontextem, v němž se dané osoby pohybují. V sociálním kontextu může být rozhodování o migraci ovlivněno rodinou, přáteli či partnery, ale i sociálními sítěmi přesahující hranice, které jsou tvořeny zahraničními kontakty migrantů. Ekonomické teorie naopak naznačují, že důvody k migraci jsou vázány čistě k vidině vyšších příjmů. Jiné studie se zase zaměřují na faktory politické či kulturní. K pre-migračním faktorům rozhodování se váže i výběr

destinace, který je ve velké míře ovlivněn vízovými požadavky hostitelské země a finančními zdroji migranta. Je totiž nutné uvědomit si, že i když jsou státy otevřené k přijímání migrantů, jejich podmínky ke vstupu mohou být mnohdy velmi selektivní (Tabor et al., 2015).

Stále významnějším rysem se v mezinárodní migraci stává i aspekt časovosti. Triandafyllidou (2022) poukazuje na některé faktory v roli politik, které mohou mít vliv na budoucí rozhodování migrantů. Ve své analýze rozlišuje mezi časovými dimenzemi dočasné migrace, kterou dělí na 1) plánovanou, 2) neplánovanou, 3) s otevřeným koncem, kdy původním záměrem migranta byl dočasný pobyt, ale zvažoval i možnost delšího pobytu a 4) dočasnou migraci, kdy migrant hledá příležitost zůstat, ale vízová politika hostitelské země mu neumožňuje dlouhodobý pobyt. Různorodé okolnosti a zkušenosti v životech migrantů tak mohou jejich rozhodnutí později změnit.

Se závislostí globální ekonomiky na mezinárodně kvalifikovaných migrantech však do popředí stoupají i témata pojící se s výzvami, kterým musí čelit, jaké jsou jejich strategie s vyrovnáváním se s faktory, které ovlivňují jejich akulturaci a jakým systémům podpory se jim dostává při jejich integračním procesu. Cerdin et al. (2013) se na úspěšnou integraci dívá skrze individuální perspektivy z hlediska životní a pracovní spokojenosti kvalifikovaného migranta. Přehled Hajro et al. (2019) nabízí na základě rešerše existující literatury širokou definici integrace kvalifikovaných migrantů, jejíž úspěšnost přisuzuje nejen přizpůsobení se životu a pracovním podmínkám hostitelské společnosti, ale i samotné kulturní identitě migranta, která jej může od hostitelské společnosti distancovat. Do stávající literatury zabývající se klíčovými prvky úspěšné integrace však vnesli další důležitý aspekt – organizované politiky hostitelských zemí podporující kulturní rozmanitost, bez níž integrační proces migrantů probíhá obtížně.

Tato diplomová práce se zabývá analýzou kvalifikované migrace do České republiky, jejíž vybranou skupinu tvoří kvalifikovaní Indové. Případ Indie je velice paradigmatický vzhledem k významné přítomnosti indických kvalifikovaných a mezinárodních studentů v rozvinutých zemích a jejich vlivu na socioekonomický pokrok států prostřednictvím transferů know-how, investic a jiných finančních převodů. Kvalifikovaná migrace z Indie do kontinentální Evropy je poměrně nedávným jevem, který je dodnes nedostatečně prozkoumán. Vzhledem k historii Indie pochází většina studií o kvalifikovaných

indických migrantech z Velké Británie, kde pobývá největší počet populace indické diaspor v Evropě. Ta se však téměř výhradně zaměřuje jen na erudované pracovníky medicíny a akademiky (Robinson a Carey, 2002; Garbayo a Maben, 2009; Fernando a Cohen, 2015; Calenda a Bellini, 2021). Část literatury pochází i z Nizozemí, která se opět zabývá zejména zdravotníky, ale i IT profesionály (Kodoth a Jacob, 2013; Burgers a Touburg, 2013; Wissen et al., 2015; Kirk et al., 2017). Existující studie se dále zaměřují spíše na Evropu a Evropskou unii obecně nežli na specifické státy (Upadhy, 2006; Divya a Arpita, 2013; Hercog a Siddiqui, 2014; Tajeda et al., 2014). Kvalifikovaná indická migrace do České republiky je však, dá se říci, stále nezmapovaná a neexistuje žádná studie přinášející holistický pohled na tuto problematiku.

Cílem diplomové práce je zmapovat migrační trajektorie indických kvalifikovaných migrantů v České republice, jejich proces integrace do českého prostředí a možné budoucí aspirace. Dílčí cíle jsou popsány v kapitole o cílech a metodách práce. Práce je dále rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část nejprve cílí na vymezení klíčových pojmů práce, tedy na teorie migrace, integrace a transnacionalismu. Dále popisuje vývoj migrace do České republiky a jejích imigračních politik od roku 1989 do současnosti, součástí jsou také migrační trendy. Neméně důležitou část tvoří kapitola o nástrojích migrační a integrační politiky České republiky, její právní úprava a vízová politika. Nakonec se teoretická část zabývá popisem integrace cizinců v Česku a faktory, které ji ovlivňují. Praktická část je rozdělena do tří hlavních kapitol. První kapitola se zaměřuje na migrační trajektorie kvalifikovaných Indů, konkrétně pak na jejich motivace pro migraci do České republiky a jejich budoucí migrační aspirace. Druhá kapitola popisuje jejich integrační proces do českého prostředí. Zabývá se především rolí znalosti českého jazyka, dále rolí institucí a pracovního prostředí, ve kterém se pohybují, a nakonec rolí rasismu a diskriminace, které ve značné míře na integrační proces působí. Poslední, třetí kapitola, se věnuje teorii transnacionalismu v praxi. Zaobírá se jakým způsobem si zde kvalifikovaní Indové vytváří pocit domova a jakými prostředky si tvoří a udržují vazby napříč hranicemi.

1.1 Indická diaspora

Indická diaspora představuje již po dlouhou dobu velice unikátní a důležitou hnací sílu světové ekonomiky. Jako výsledek staletí migrace dnes žije více než 30 milionů lidí indického původu po celém světě. Ministerstvo zámořských záležitostí Indie (Minsitry of Overseas Indian Affairs) rozděluje indickou diasporu na dvě skupiny – Non-resident Indians (NRIs), tedy Indové, kteří se narodili v Indii a v současné době žijí/Jsou aktivní v zahraničí a na Persons of Indian Origin (PIOs), tedy osoby indického původu, přičemž 17,9 milionů emigrantů tvoří NRIs, a 13,1 milionů PIOs (National portal of India, 2022). S téměř 18 miliony lidmi žijících v zahraničí tak indická diaspora tvoří největší populaci emigrantů na světě (IOM, 2022).

Kořeny indické migrace se začaly formovat především od začátku koloniální éry, kdy bylo velké množství Indů násilně přesídleno za prací na plantážích a stavbách. V dalších osmi desetiletích přemísťovalo Spojené království miliony indických dělníků do kolonií v Africe, Asii a Karibiku. Pozdější rozdělení Indie a Pákistánu v roce 1947 podnítilo pohyb a přeskupování milionů migrantů po jižní Asii dle náboženských a etnických skupin. Vztah Indie se svými sousedy pak v následujících desetiletích definoval mnoho aspektů migračních trendů a zahraniční politiky. V roce 2004 bylo v Indii založeno zmíněné ministerstvo pro záležitosti Indů v zámoří. Toto ministerstvo vzniklo jako gesto spojující indické migranty s jejich domovem (MPI, 2020: Rajan a Percot, 2015).

V současné době patří mezi hlavní destinace indických migrantů Blízký východ a západní země, konkrétně pak především Spojené arabské emiráty (3,4 mil.), USA (2,7 mil.) a Saudská Arábie (2,5 mil.). V roce 2020 patřila Indie mezi pět největších příjemců remitencí, jejichž přijatý obnos tvořil 83 miliard USD. Hlavními zdroji indické emigrace jsou státy Uttarpradéš, Bihár, Tamilnádu a Kerala. Migrace z Uttar Pradesh a Bihar je tvořena především nekvalifikovanými dělníky, zatímco migranti z Kerala a Tamil Nadu mívají vyšší úroveň vzdělání (IOM, 2022: MPI, 2022).

Migrační toky z Indie do Evropy jsou velmi různorodé, především z důvodu historických vazeb, regionálního původu, jazyka, náboženství, socioekonomického profilu a úrovně integrace. Mezi evropskými zeměmi zůstává Velká Británie jednou z nejpřitažlivějších zemí pro mnohé občany z asijských regionů, Indii nevyjímaje. Koneckonců, ve zprávě

Eurostatu (2018) se uvádí, že více než polovina uděleného státní občanství připadla právě Indům (59,1 % ze všech cizinců žádajících o britské státní občanství). Další migrační toky míří také do Itálie, Portugalska či Francie. Naproti tomu v Itálii je zavedeno tzv. *jus sanguinis*, v překladu „právo krve“, což znamená, že italské občanství mohou získat pouze ti, kdo mají italský původ a Indové tak v Itálii mají velice omezené právo žádat o naturalizaci (Bhat a Inamdar, 2022; Fargues a Lum, 2014).

Pro většinu evropských zemí, ale i pro země jako USA či Spojené arabské emiráty, je Indie důležitou zdrojovou zemí kvalifikovaných migrantů, kteří většinou působí v sektorech informačních technologií, inženýrství a zdravotnictví. Novými destinacemi se stávají také průmyslové země kontinentální Evropy, jejichž poptávku určuje zvláště rostoucí potřeba zásob globálních talentů pro zlepšení konkurenceschopnosti v prostředí s technologickými změnami. Signifikantní je i obnos indických mezinárodních studentů, kteří svého vzdělání dosahují v USA, Kanadě, ale také v Austrálii, Švýcarsku, Francii nebo Nizozemsku (Tejada a spol., 2014).

Vztahy Indie s Českou republikou vždy byly a dodnes jsou velice přátelské. Ve starověku obchodovalo České království s Indií za účelem dovozu vzácného zboží a indického koření. Během českého národního obrození se čeští učenci inspirovali staroindickou kulturou, kterou pak oživovali český jazyk, kulturu i národní identitu. První diplomatické styky s Československem byly navázány 18. listopadu 1947 a po rozpadu Československa v roce 1993 byla Indie jedním z prvních států uznávající Českou republiku. Dnes se na našem území nachází přibližně 7 200 indických státních příslušníků, kteří zde nejčastěji zauímají pozice v odvětví IT profesionálů, obchodního personálu a mezinárodních studentů. Indové zde také zakládají indická sdružení, která často pořádají různé kulturní akce k šíření a poznávání indické kultury (Velvyslanectví Indie v Praze, 2022).

2 Cíle a metody práce

Jak již bylo zmíněno, cílem práce je zmapovat migraci kvalifikovaných migrantů do České republiky na vybrané případové studii migrantů z Indie. Jednotlivé výzkumné otázky práce zahrnují:

1. Jaké jsou migrační trajektorie a aspirace jednotlivých migrantů?
2. Jakým způsobem probíhá integrace a participace migrantů v českém prostředí?
3. Jaké jsou transnacionální aktivity migrantů?

V rámci pre-migrační fáze zjišťuje práce jakými způsoby se kvalifikovaní migranti do České republiky dostali, jestli zde již měli vytvořené migrační sítě, a jak tento proces vnímali. Dále práce sleduje současnou fázi migrace, tedy jakým způsobem jsou migranti integrováni do společnosti, jak přicházejí do kontaktu s místní komunitou, jaké faktory ovlivňují jejich integraci a participaci ve veřejném životě. Diplomová práce zkoumá i transnacionální přesah migrantů, který je obzvláště důležitý, neboť většina osob si své životy vytváří a udržují jak v zemi cílové, tak v zemi původu. V neposlední řadě práce diskutuje migrační aspirace a možné budoucí trajektorie kvalifikovaných migrantů, které mohou zahrnovat návrat do Indie, setrvání v České republice anebo emigraci do třetí země.

Teoretická část práce je zpracována na základě literární rešerše a sekundární kompilací dat. Literární rešerši se rozumí text, který přináší kritický přehled současných znalostí probíraných témat. Práce čerpá zejména ze zahraničních odborných článků, knižních publikací a z databází elektronických zdrojů. Jednotlivé kapitoly teoretické části práce na sebe logicky navazují, jsou doplněny odbornou terminologií a přináší nezaujatý vhled do dosavadního výzkumu problematiky.

Praktická část práce je vypracována metodou kvalitativního výzkumu prostřednictvím rozhovorů. Výzkum byl proveden mezi kvalifikovanými indickými migranty v České republice. Výzkum zahrnuje celkem deset rozhovorů, do kterých byli zahrnuti pouze indiští kvalifikovaní migranti, kteří v České republice pobývají alespoň jeden rok (v souladu s oficiálně uznávanou definicí mezinárodních migrantů), a kteří mají ukončené terciární vzdělání v délce alespoň tří let. Rozhovory byly uskutečněny od května 2022 do března 2023, některé probíhaly osobně, zatímco jiné proběhly online přes platformy

Zoom a WhatsApp. Část rozhovorů realizovaná autorkou práce byla převzata z projektu *Kvalifikovaná migrace v Olomouckém kraji a její transnacionální dimenze* (IGA_PrF_2022_015) Univerzity Palackého v Olomouci, kterým je tato diplomová podpořena. Respondenti byli taktéž osloveni prostřednictvím sociální webové stránky Facebook, jiní se rozhovorů účastnili pomocí metody sněhové koule. Všechny rozhovory probíhaly v anglickém jazyce a probíhaly dle standardních etických postupů. Od respondentů by získán písemný nebo ústní informovaný souhlas a také povolení k nahrávání rozhovorů. Respondenti byli informováni o anonymizaci jejich odpovědí a o tom, že nemusí odpovídat na otázky, které by jim přišly nepříjemné či příliš osobní. Respondentům bylo taktéž připomenuto, že mohou rozhovor kdykoli ukončit bez udání důvodu. Jména všech respondentů byla změněna.

Ke sběru dat byla využita metoda polostrukturovaných rozhovorů, které výzkumu umožnily získat robustnější znalosti o rozhodovacích procesech respondentů migrovat do České republiky, o jejich zkušenostech během všech fází migrace, a také o jejich integračním procesu a budoucích migračních aspiracích. Rozhovory zahrnovaly skupiny otázek zaměřující se na migrační trajektorie, motivace, impulzy a budoucí plány, pocit sounáležitosti, případy diskriminace a na další aspekty migračních zkušeností. Shromážděná data byla dále selektivně kódována pomocí systematické tematické analýzy v softwaru pro kvalitativní analýzu dat ATLAS.ti k identifikaci klíčových aspektů výzkumu. Data byla následně využita formou citací, které identifikovaly výsledky výzkumu a umožnily ilustraci širšího pojetí migrace a integrace kvalifikovaných Indů v Česku. Tematická analýza je velice flexibilní metoda kvalitativní analýzy dat, která zahrnuje přepis a čtení rozhovorů a následnou identifikaci vzorců napříč shromážděnými daty za pomoci tvoření kódů. Vzniklé kódy přiřazené k částem textu pak zaznamenávají a shrnují důležité pasáže a pojmy textů, které jsou propojeny společným tématem nebo myšlenkou (Guest, 2012).

Tato diplomová práce se setkala s několika limity. Prvním možným limitem by mohla být zmíněná metoda tematické analýzy, která s sebou přináší jisté úskalí, tzv. výzkumníkův *bias*. Tematická analýza se často spoléhá na subjektivní interpretace výzkumníka, který text zkoumá. Subjektivní interpretace dat však může vést k neúmyslné zaujatosti výzkumníka, který sesbíraná data interpretuje v souladu s jeho stávajícím přesvědčením a může tak vynechat data, která se s jeho hypotézou neslučují. K předejití

narušení objektivitu výzkumu byla autorkou práce využita strategie reflexivity – výzkumný plán, proces i závěry byly konzultovány s vedoucí této práce a výzkumné nástroje byly předem pilotovány. Za další limit by se dalo považovat určité omezení v jazykových schopnostech účastníků výzkumu i autorky práce. Jak již bylo zmíněno, veškeré rozhovory byly prováděny v anglickém jazyce, který není mateřským jazykem autorky ani většiny respondentů. Je tedy možné, že se respondenti nedokázali vyjádřit v takové míře, která by reflektovala jejich myšlenky a názory. Ze strany autorky pak mohlo dojít k omezení v překladu citátů respondentů, které může narušit prezentaci zkušeností účastníků výzkumu.

3 Migrace a integrace

3.1 Migrační teorie

Migrace pochází z latinského slova *migratio*, které znamená stěhování či přestěhovat (se). V sociálních vědách je fenomén migrace studován již více než jedno století. Počátky zkoumání migrace jako vědní disciplíny sahají zpět do roku 1885, kdy E. G. Ravenstein vydal jeho studii *The Laws of Migration* (Henig, 2007). Soudobý termín „migrant“ je zastřešující pojem, který v mezinárodním právu není definován. I když neexistuje žádná všeobecně uznávaná definice migranta, existuje několik definic, které jsou široce přijímány. V odrazu běžného laického chápání je migrant osoba, která se z různých důvodů dočasně nebo trvale odstěhuje z místa svého obvyklého pobytu, ať už v rámci země nebo přes mezinárodní hranice. Tento termín však z technického hlediska zahrnuje řadu kategorií, které tvoří klíčové pojmy – spadají do něj například ekonomičtí migranti, mezinárodní studenti, environmentální migranti či uprchlíci (IOM, 2022a; OSN, 2022).

Většina diskusí o pochopení změn v nově se objevujících trendech a měnící se demografické situaci související s migrací probíhá obvykle v číslech. V roce 2020 dosáhl odhadovaný počet mezinárodních migrantů téměř 281 milionů, což je trojnásobek odhadovaného počtu v roce 1970, který činil 84 milionů (IOM, 2022b).

Tabulka 1 Vývoj počtu mezinárodních migrantů, 1970-2020

Vývoj počtu mezinárodních migrantů, 1970-2020		
Rok	Počet mezinárodních migrantů	% světové populace
1970	84 460 125	2,3
1980	101 983 149	2,3
1990	152 986 157	2,9
2000	173 230 585	2,8
2010	220 983 644	3,2
2020	280 598 105	3,6

Zdroj: IOM (2022b)

Odhadovaný počet migrantů v roce 2020 tvořil 3,6 % světové populace. Je tedy nutné poznamenat, že mezinárodní migranti tvoří jen menšinu světové populace, což znamená, že pobyt v domovské zemi či v zemi narození zůstává normou. Velká většina lidí nemigruje přes hranice, ale spíše se přesouvají v rámci zemí. Podíl mezinárodních migrantů ve světě se však výrazně liší. Evropa je v současné době předním regionem s 87 miliony migranty, druhá nejvíce vyhledávaná destinace s 86 miliony mezinárodních migrantů je Asie. Další cílové regiony jsou Severní Amerika a Afrika, které následují Latinská Amerika a Karibik a Oceánie (IOM, 2022b).

3.1.1 Typologie migrace

Jak již bylo zmíněno, základy k vytvoření migračních teorií položil E. G. Ravenstein, který v 19. století pozoroval migraci ve Velké Británii. Během jeho pozorování pak přišel s popisem zákonitostí migračních procesů, které vyústily v tyto závěry:

1. Většina migrantů preferuje kratší vzdálenosti.
2. Migranti, kteří cestují na větší vzdálenosti, míří do obchodních a průmyslových center.
3. Každý proud migrace generuje protiproud.
4. Nárůst obyvatelstva velkých měst je z větší části způsoben spíše migranty nežli přírůstkem původního obyvatelstva.
5. Objem migrace roste spolu s rozvojem průmyslu, obchodu a dopravy.
6. Většina migrantů pochází ze zemědělských oblastí a míří do průmyslových a obchodních center.
7. Většina faktorů migrace má ekonomický charakter.
8. Migranti, kteří se přesouvají do cílových oblastí za sebou nechávají „prázdná místa“, která jsou poté zaplněna migranty z jiných oblastí.
9. Ženy migrují častěji než muži v případě krátkých vzdáleností, u delších vzdáleností je tomu opačně (Procházková-Ilnitchi, 2010).

Migrace se může dělit do několika kategorií. Řada autorů často pracuje s vlastními typologiemi, které se ale v určitých bodech shodují a dají se generalizovat. Například Cohen (1995) rozděluje mezinárodní migraci následovně: 1) nucená

vs dobrovolná migrace, 2) trvalé přestěhování vs pracovní migrace, 3) dočasná vs trvalá migrace, 4) ilegální vs legální migrace, 5) plánovaná vs spontánní migrace.

Podobně Henig (2007) označuje migraci v sociálně vědním diskurzu jako pojem vyjadřující pohyb, který může být permanentní, dočasný, dobrovolný či nedobrovolný. Typologii migrace poté rozděluje dle kritérií, která jsou nezbytná pro porozumění tomu, jakou migraci studujeme:

1. Kritérium lokalizace – rozděluje migraci na mezinárodní a vnitřní. Mezinárodní migrace probíhá, jestliže hovoříme o přesouvání se mezi státy, kontinenty či regiony (např. region střední Evropy). Během vnitřní migrace dochází ke stěhování se uvnitř státu.
2. Kritérium příčiny – toto kritérium dělí migraci na dobrovolnou a nedobrovolnou. Dobrovolná migrace vyjadřuje akt svobodné a vědomé volby, obvykle sem spadá pracovní migrace, migrace za studiem či migrace za účelem sjednocení rodiny. Nedobrovolné migraci předchází akt nedobrovolného rozhodnutí. Zpravidla sem spadají důvody, které migranta přinutí přesídlit se na jiné místo, jako například nerovné mocenské vztahy mezi lidmi, či environmentální ohrožení.
3. Kritérium časovosti – dělí migraci na permanentní a dočasnou.

Drbohlav a Uherek (2007) však spíše rozdělují teorie migrace z pohledu ekonomiky. Tyto teorie dále aplikují na mikro a makro úrovni. Například neoklasický ekonomický přístup vysvětluje migraci na makroúrovni, kdy vznikají rozdíly v nabídce a poptávce po pracovních silách, a kdy migrace v nerovnovážném stavu směřuje z méně vyspělých oblastí, s přebytkem pracovních sil a nízkými platy, do vyspělých oblastí, kde naopak panuje nedostatek pracovních sil s vysokými platy. Na mikroúrovni vychází z teorie, že jedinec migruje především s očekáváním zlepšení kvality života a jeho zisky z migrace převáží ztráty. Další známou ekonomicky založenou teorií je teorie dvojího trhu. Tato teorie tvrdí, že migrace ve vyspělých zemích pramení ze stoupající poptávky po pracovní síle migrantů. Teorie dvojího trhu taktéž rozlišuje dva typy pracovních sektorů. První sektor zahrnuje domácí kvalifikovanou populaci, která je dobře placena, stabilní a má perspektivu kariérního růstu. Do druhého sektoru spadají především migranti, kteří vykonávají nebezpečnou a fyzicky náročnou práci nevyžadující kvalifikaci, a která je špatně placená.

Ekonomicky podmíněné teorie však neberou v úvahu, že migrační toky se odehrávají v rámci sociálních interakcí, ve kterých migranti participují. Tento faktor se snaží eliminovat teorie migračních sítí, která byla založena ke konci 20. století Carringtonem, a která předpokládá, že „*migranti tvoří v cílové zemi tzv. síť, které snižují náklady migrace novým migrantům a tím podporují jejich příchod.*“ (Procházková-Ilnitich, 2010). Migrační síť pak umožňuje migrantům snáze překonávat překážky, se kterými se během jejich migračního procesu mohou setkat a vytvářet přívětivé podmínky k životu v cílové zemi (Drbohlav a Uherek, 2007).

Známým modelem doplňujícím teorii migračních sítí je model „push“ a „pull“ faktorů. Faktory, které vstupují do rozhodování jedinců migrovat, mohou být shrnuty takto – faktory spojené se zemí původu, faktory spojené s cílovou zemí, zasahující překážky a osobní faktory. V každé zemi či oblasti existuje nespočet faktorů, které na lidi působí tak, že je v cílové oblasti drží či je do ní přitahují (pull faktory), nebo je spíše odpuzují (push faktory). Tyto faktory se liší u každého jednotlivce a jejich následná rozhodnutí jsou utvářena odlišnou zkušeností a vnímáním těchto faktorů. Hodnocení těchto „plusů a minusů“ nejsou jedinými faktory, které motivují k migraci, protože tyto jedinci při jejich procesu vyhodnocování a rozhodování zažívají přirozený pocit tendence zůstat, spíše než migrovat. Tato tendence tak musí být kompenzována silnými pobídkami k migraci. Rozhodnutí o migraci je také ovlivněno překážkami, které existují mezi domovskou a cílovou zemí. Takové faktory zasahujících překážek jsou například politické režimy, či fyzická vzdálenost, které působí na proveditelnost přesunu každého jedince (Lee, 1996).

Mezi push faktory, tedy odpuzující faktory, které jedince přinutí emigrovat, můžeme zařadit například nedostatek pracovních nabídek, enviromentální problémy, nedostatek politické svobody nebo nevyhovující školství. Pull faktory, které působí přitažlivě na rozhodnutí jedince migrovat do jiné země nebo přívětivě ovlivňuje jedince vůli zůstat v zemi původu mohou být lepší životní podmínky, více pracovních příležitostí, rodinné vazby, vyšší úroveň vzdělávání nebo sociálního zabezpečení (Parkins, 2010).

3.2 Pracovní a kvalifikovaná migrace

Pracovní migrace je definována jako přesun osob z jejich země původu do jiného státu za účelem zaměstnání (IOM, 2006). Poslední dostupné odhady naznačují, že v roce 2019 bylo na celém světě zhruba 169 milionů pracovních migrantů, což představuje dvě třetiny celosvětového počtu mezinárodních migrantů. V tomtéž roce žilo 67 % pracovních migrantů v zemích s vysokými příjmy, odhadem 113,9 milionů. Další 29 % pracovních migrantů, respektive 49 milionů, žilo v zemích se středními příjmy a zbylá 3,6 %, tedy 6,1 milionů, v zemích s nízkými příjmy (IOM, 2022b).

Organizovaná a dobře řízená pracovní migrace má velký potenciál jak pro vlády a komunity, tak i pro migranty a zaměstnavatele v zemích původu i v hostitelských zemích. Stále větší počet států považuje mezinárodní pracovní migraci za nedílnou součást národních strategií rozvoje a zaměstnanosti tím, že využívá globálních pracovních příležitostí. V zemích původu může pracovní migrace snížit tlak na nezaměstnanost a přispět k rozvoji prostřednictvím směřování remitencí, přenosu know-how a vytváření obchodních sítí. V cílových zemích, které čelí nedostatku pracovních sil, může pracovní migrace zmírnit tlak a nedostatek, usnadnit mobilitu a rozšířit zdroje lidského kapitálu (IOM, 2006).

Součástí lidských zdrojů jsou kvalifikovaní pracovníci, kteří zastávají vedoucí, manažerské, technické, odborné a přidružené pozice. Vysoce kvalifikovaná pracovní síla je obecně charakterizována pokročilým vzděláním (vysoké školy), znalostmi a dovednostmi pro plnění složitých úkolů, schopností rychle se přizpůsobit technologickým změnám a tvůrčím uplatňováním ve své práci. Kvalifikovaní pracovníci jsou tedy ti, kteří se přímo a úzce podílejí na vytváření rozvoje, a na šíření a aplikaci znalostí (ILO, 2014). Pokus o definici kvalifikované migrace však vyvolává řadu otázek, a tak její jednotná definice neexistuje. Definice se často liší v závislosti na zemi a kontextu. V politické sféře někteří zákonodárci definují vysoce kvalifikovanou migraci pomocí platové stupnice, zatímco jiní používají úroveň vzdělání (Weinar a Klekowski, 2020).

V akademické sféře se definice liší, mnozí autoři tento pojem vůbec nedefinují. Existuje však jistý konsenzus tvrdící, že úroveň vzdělání je vhodnější, spíše než platová stupnice (Triandafyllidou a Gropas, 2014). Skeldon (2005) ve své studii zmiňuje definici OECD,

kteřá se také opírá o vzdělání jako o ústřední bod klasifikace a označuje za vysoce kvalifikované ty lidské zdroje, které působí ve vědě, technice a jsou buď v terciárním vzdělání, nebo jej mají ukončené. Dále však oponuje tvrzením, že při striktním výkladu úrovně vzdělání by mohly být vyloučeni někteří velice úspěšní podnikatelé či zdravotnický personál, kteří sice nemají terciární vzdělání, nicméně disponují značnou odborností ve svém oboru.

V jistém smyslu se dá říci, že kvalifikovaní migranti nepřichází do jejich cílových zemí „samotní“. Kvalifikovaní migranti, kteří nabyli vysokoškolských titulů a pracovních zkušeností v jejich domovských zemích, mají tendenci udržovat kontakty se svými bývalými kolegy, profesory, absolventy, a to v procesu vytváření mezinárodních sítí. Vytváření sítí je také obohacováno studenty, kteří studují v zahraničí a po absolvování se vracejí domů. Tyto sítě pak ukazují, jakým způsobem si domovské a hostitelské země vyměňují znalosti a užitečné kontakty. Některá z přímých opatření takové mezinárodní spolupráce jsou kupříkladu spoluautorství vědeckých prací anebo přesun znalostí mezi firmami, a to jak v technologiích, tak i v soft oblastech, jako jsou obchodní praktiky (Regets, 2003).

Velká část empirické literatury o kvalifikovaných migrantech pochází z USA, kde se využívá dat na individuální úrovni k propojení vysoce kvalifikovaných migrantů s vytvářením znalostí. Nathan (2014) ve svém přehledu literatury o ekonomických dopadech vysoce kvalifikovaných migrantů zmiňuje jejich pozitivní vazbu k inovacím, obchodu a podnikání. V rámci inovací jsou kvalifikovaní migranti často spojováni s vytvářením patentů a s šířením průlomových technologií. Některé studie také sledují vazby mezi diasporami, které sídlí v USA a inovacemi v jejich domovských zemích (Kerr, 2008). Na evropské úrovni se například prokázal pozitivní vliv rozmanitosti migrantů na výkonnost výzkumného týmu (Nathan a Lee, 2013). Jiné studie zabývající se přínosem kvalifikovaných migrantů v obchodu ukazují, že role kvalifikované diasporické skupiny jsou zvláště důležité při předpovídání budoucího přílivu přímých zahraničních investic jak do hostitelských, tak i do domovských zemí (Kugler a Rapoport, 2007; Peri a Requena, 2010). Další studie se zabývají faktem, že zakladatelé firem z řad přistěhovalců, kteří mají vysokoškolské vzdělání, dosahují vysoké míry podnikavosti a inovací (Zhou, 2004). V Evropě existuje tradice deskriptivních výzkumů tzv. etnického

podnikání, které ale nejsou natolik jednoznačné, jako výzkumy provedené v USA (Nathan, 2014).

3.3 Integrace

Migrace mění velikost i složení společnosti, která migranty přijímá. Kromě toho se nově příchozí musí přizpůsobit původnímu obyvatelstvu a jeho institucím, a naopak (Heckmann a Bosswick, 2006). Stejně jako pro termíny migrace a kvalifikovaná migrace ani pro integraci neexistuje jednotná definice. IOM (2020) definuje migraci jako proces, kterým jsou migranti přijímáni do společnosti jako jednotlivci i skupiny. Integrace se týká obousměrného procesu adaptace ze strany migrantů a hostitelských společností. Zahrnuje zohlednění práv a povinností migrantů i společnosti hostitelské země ke službám a trhu práce, k identifikaci a respektu k základním hodnotám. Tato definice tak klade důraz na sociální začlenění a soudržnost, týkající se plného začlenění migrantů do ekonomického, kulturního a sociálního dění v hostitelských komunitách, a podporuje boj proti diskriminaci a xenofobii.

K integraci dochází jak ve veřejné, tak i v soukromé sféře, napříč generacemi, ale i na individuální, rodinné, komunitní a národní úrovni. Mezi typické znaky úspěšné integrace migrantů patří snižování rozdílů mezi migranty a hostitelskou společností, a to napříč všemi sférami – zdravotnictví, vzdělání, zaměstnanost apod. Integrace tedy znamená stabilitu a kooperaci vztahů mezi částmi v rámci celku (Heckmann a Bosswick, 2006; IOM, 2020). Obecně lze integraci rozdělit na systémovou a sociální. Systémová integrace vychází především z fungování institucí, organizací a mechanismů, jako jsou stát nebo právní systém. Sociální integrace se pak zabývá začleněním jednotlivců do systému a vytvářením vztahů mezi jednotlivci a jejich postojů ke společnosti. Je výsledkem vědomé a motivované interakce mezi migranty a hostitelskou společností (Heckman a Bosswick, 2006).

Esser (2000) rozlišuje čtyři základní formy sociální integrace – socializace, umístění, interakce a identifikace. Socializací se rozumí proces, kterým jedinec získává znalosti a kompetence potřebné k úspěšné interakci ve společnosti, tyto zahrnují především kulturní standardy společnosti. Umístění (*placement*) je proces, během něhož získá jedinec postavení ve společnosti, a to ve vzdělávacích či ekonomických systémech,

v profesi, nebo jako občan. V této formě integrace získává práva spojená s konkrétními pozicemi, příležitosti navázat sociální vztahy a nabývá kulturního, sociálního a ekonomického kapitálu. Interakce je vytváření vztahů a sítí jednotlivci, kteří sdílejí vzájemné hodnoty – přátelství, příslušnost k sociálním skupinám nebo například manželství. Identifikace se týká identifikace jedince se sociálním systémem, tedy že se považuje za součást kolektivního orgánu.

Z Esserových forem sociální integrace vychází Heckmann a Bosswick (2006), a později i Heath a Schneider (2021), kteří ji rozdělují na několik sobě podobných dimenzí, které by se daly shrnout takto:

1. Strukturální integrace, která znamená získání práv a přístupu k postavení v klíčových institucích hostitelské společnosti. Považuje se tedy za dosažení rovnocennosti v úrovních ekonomiky, trhu práce, vzdělávání, sociálních a zdravotnických systémech, nebo v členství v politické komunitě.
2. Kulturní integrací se rozumí sdílení postojů a hodnot. Imigranti mohou lépe zastávat pozice ve své nové společnosti, pouze pokud získají základní kompetence její kultury. Tato dimenze by mohla být rozšířena i o znalost jazyka hostitelské společnosti, která má zásadní vliv na strukturální integraci migrantů. Kulturní integrace však nutně neznamená, že se skupiny přistěhovalců musí vzdát kultury své domovské země. Naopak multikulturní kompetence jsou přínosem jak pro jednotlivce, tak pro hostitelskou společnost.
3. Identifikační integrace je indikována pocity sounáležitosti a ztotožněním se se skupinami, zejména v etnické, regionální, místní a/nebo národní identifikaci. Podílet se na dění institucí hostitelské společnosti není možné, aniž by migrant získal zmíněné kulturní kompetence, podle kterých tyto instituce fungují. „Míšení se“ mezi příslušníky menšinových a většinových skupin však umožňuje *se zúčastnit*, aniž by se migrant *ztotožňoval* s cíli institucí. Tento pocit sounáležitosti a ztotožnění se může později rozvíjet v integračním procesu jako výsledek participace a přijetí.
4. Sociální integraci lze definovat jako přijímání migrantů do stěžejních institucí, vztahů a pozic hostitelské společnosti. Pro hostitelskou společnost to znamená otevření institucí a poskytování rovných příležitostí přistěhovalcům.

Jedná se o interaktivní proces, který zahrnuje utváření pocitu příslušnosti k této společnosti a ztotožnění se s ní.

5. Politická integrace je taktéž cenným aspektem integrace do veřejného života hostitelské země. Tato dimenze rozlišuje dvě roviny – nevolební politickou participaci, která je otevřena všem a zahrnuje například podepisování petic či zúčastnění se veřejných demonstrací; a volební politickou participaci, která je přístupná pouze příslušníkům se státním občanstvím země, kteří jsou ve věku, který jim dovoluje volit v celostátních volbách.

3.4 Přehodnocení migračních teorií

Klasické migrační teorie reprezentují migraci tradičními otázkami – proč a kam lidé migrují, jak migrační toky vznikají či zanikají, nebo jaké dopady má migrace na životy lidí. Tato tradiční témata však odhalují jen málo ze složitosti migrace a jejím zakotvení v sociálních vztazích, ekonomickém prostředí a příležitostech, politických kontrolách, a tedy i v představách o světě. V posledních třech desetiletích se však tento tradiční pohled přesunul na alternativní způsoby chápání migrace zaměřující se na aspirace a hnací síly migrace, vypovídající o tom, jak je migrace iniciována, prožívána a reprezentována (Carling & Collins, 2018).

Jedním z nejvýznamnějších zásahů do migračních teorií bylo tvrzení Basch et al. (1992) o tom, že zavedené tradiční představy o migraci již nestačí. Migranti nyní zastupují populaci slouženou z těch, jejichž sítě a aktivity překračují národní hranice a přivádějí dvě společnosti do jednoho sociálního pole. S tímto tvrzením byla vytvořena nová konceptualizace migrace nazývaná jako „transnacionalismus“. Transnacionalismus je proces, během něhož imigranti budují transnacionální sociální pole, která spojují jejich zemi původu a hostitelskou zemi. Imigranti, kteří rozvíjejí a udržují četné rodinné, ekonomické, sociální, náboženské i politické vztahy, nazývá teorie transnacionalismu jako „transmigranty“. Tito transmigranti podnikají kroky, rozhodují se, pociťují obavy a rozvíjejí identity v rámci sociálních sítí, které je spojují se dvěma nebo více společnostmi současně.

Zatímco transnacionalismus popisuje v užším měřítku označení trvalých vazeb migrantů mezi zeměmi a v širším měřítku zachycení komunit a všech druhů sociálních formací,

toto pojetí může být lépe pochopeno ve spojení s konceptem diaspory. V minulosti se diaspora odvolávala pouze na historické zkušenosti určitých skupin, konkrétně Židů a Arménů. Od konce 70. let 20. století však zažívá skutečnou inflaci interpretací. Novější definice odkazují na jakýkoli druh rozptýlení – zahrnují diaspory pracovní migrace, spojuje přeshraniční zkušenosti vlasti s destinací, vyzdvihuje kulturní hybriditu a integraci migrantů či menšin a zdůrazňuje laterální vazby, které nejsou vázané jen na obraz země původu a cílovou zemi, ale zahrnují i země další migrace (Faist, 2010).

Členové diaspor se tak účastní transnacionálních sítí, které spojují jejich zemi původu, hostitelskou zemi, ale i další země, kde jsou členové diaspory přítomni. Tyto sítě, které se mezinárodně rozvíjejí mezi komunitami diaspor, začínají na místní úrovni tam, kde mají jednotlivci sídlo. Transnacionální sítě umožňují prostřednictvím asociací diaspor přispívat jejich zemím původu ekonomicky, politicky a prostřednictvím advokacie. Takové sítě jsou založeny na vnímání a sdílení určité formy společné identity, která se vyznačuje komunikací, výměnou zdrojů a informací spolu s účastí na sociokulturních a politických aktivitách (Pescinski, 2018).

Transnacionální aktivity prováděné jednotlivými migranty ve vztahu k zemi původu se dělí na ekonomickou, politickou, a sociokulturní sféru. Příkladem v ekonomické sféře je zasílání remitencí nebo podnikatelské investice. I politická aktivita na dálku je vnímána například prostřednictvím peněžních příspěvků politickým stranám, občanským sdružením či charitám. Sociokulturní transnacionální aktivity jsou více afektivně orientované a méně instrumentální, než politické nebo ekonomické aktivity. Sociální vazby jsou koncipované návštěvou rodiny nebo kontakty s přáteli v zemi původu. Nakonec kulturní vazby jsou často měřeny prostřednictvím kulturních zvyků, jako je návštěva kulturních akcí anebo silná vazba ke konkrétním kulturním hodnotám a normám (Vancluysen et al., 2009; Monti, 2015).

Transnacionalismus má také vliv na rozsah integrace imigrantů, jak kulturně, tak strukturálně. Ekonomické aktivity na transnacionální úrovni, například podnikání, vytvářejí ekonomické zdroje, které mohou imigrantům umožnit vzdorovat vykořisťování na trhu práce. Podobně vzdělání hraje klíčovou roli – čím vzdělanější imigranti jsou, tím více jsou zapojeni do přeshraničních politických aktivit. Transnacionální aktivity také

poskytují skupinám přistěhovalců dodatečné materiální a morální zdroje nedostupné těm, kteří jsou od těchto aktivit odříznuti (Vanclussen et al., 2009).

Transnacionální sítě ve spojení s kvalifikovanými migranty mají často jinou povahu, neboť mohou mít jiné migrační výsledky, které charakterizují migranty s nižší kvalifikací. Skupiny migrantů s vysokou kvalifikací více spoléhají na sítě kolegů či organizací, a méně na příbuzenské sítě, jak je tomu u nekvalifikovaných migrantů. Hlavním zdrojem kvalifikovaných migrantů jsou vysoké školy a univerzity, především mezi lidmi, kteří získali vysokoškolské vzdělání v zahraničí. Zkušenost zahraničního studenta zvyšuje pravděpodobnost, že se v budoucnu stane kvalifikovaným migrantem. Navíc sítě, které si zahraniční studenti vytvoří, mohou následně využít k tomu, aby poskytly příležitosti přátelům i kolegům v jejich domovské zemi. Výzkumníci obecně mají tendenci vstupovat do migračního procesu skrze své sítě kolegů a spolupracovníků (Vertovec, 2002).

3.5 Migrační aspirace

Mezi klíčové otázky migračních teorií definitivně patří: „Za jakých podmínek se lidé rozhodnou přestěhovat?“. Tento model se však zdá být neudržitelný ve světě, v němž migranti musí čelit překážkám v podobě legislativních bariér či přemrštěných nákladů. Skutečná migrace dnes znamená více než jen hodnocení nákladů a přínosů (Carling a Schewel, 2018). Koncept aspirací v migraci poprvé představil Carling (2002) ve snaze vysvětlit rozšíření toho, co nazval „nedobrovolnou imobilitou“ – touhu migrovat, ale neschopnost migraci provést z důvodu změn v politickém prostředí. Svou teorii nedobrovolné imobility představil Carling na příkladu Kapverdánů, kterým omezený počet místních příležitostí poskytuje aspirace emigrovat, avšak politické bariéry klasických imigračních zemí Evropy jim v přesunu zabraňují.

Dnes je pojem „aspirace“ v migračních studiích brán jako běžný termín. Nicméně tento pojem je příliš často považován za zkratku pro to, „co migranti chtějí“. Podstatu modelu migračních aspirací však tvoří několik definic, které jsou si sobě navzájem v mnoha ohledech velice blízké. Používají se k označení psychologického hodnocení jednotlivce v rozhodnutí migrovat, čímž se dále vytvoří migrační záměry odkazující na konkrétní plány aspirujících migrantů. Obecně tedy migrační aspirace odkazují na to, jak lidé

vnímají strukturu prostorových příležitostí. Tímto způsobem se aspirace zaměřují spíše na faktory formující rozhodnutí a přání (ne)migrovat, a které zahrnují jak sociální, kulturní a ekonomický kapitál, tak i sociální normy a jejich očekávání (Schöfberger et al., 2020; Carling a Collins, 2018).

Migrační aspirace závisí na třech „aspiračních schopnostech“: 1) mobilita, tj. mít aspiraci i schopnost migrovat, 2) nedobrovolná imobilita, tj. mít aspiraci, ale ne schopnost migrovat a 3) dobrovolná imobilita, tj. schopnost migrovat, ale absence aspirací k migraci (Schewel, 2019). Pojem „schopnosti“ rezonuje v Carlingových studiích s přístupem schopností Amartyi Sena, který je v jeho knize *Development as Freedom* (1999) představuje jako morální imperativ svobody a dosažení blahobytu. Přístup založený na schopnostech jako takový naznačuje, že *schopnost* migrace je sama o sobě svobodou, bez ohledu na to, zdali lidé preferují zůstat v jejich domovské zemi nebo chtějí odejít. Model aspirací zohledňuje *schopnost* migrovat pouze mezi lidmi, kteří o migraci usilují (Carling a Schewel, 2018).

4 Vývoj migrace do České republiky po roce 1989

Před rokem 1989 bylo území Československa řízeno socialistickým režimem sovětského typu, který zcela uzavřel hranice, odrazujícím veškeré vnější imigrační tlaky. Z tohoto důvodu v této době ani neexistovala žádná explicitní imigrační politika. Znění o politikách mezinárodní migrace socialistického Československa byly jen střídme a reprodukovaly především ideologický charakter společnosti. Například podle úpravy azylu dle čl. 33 Ústavy Československé socialistické republiky z roku 1960 bylo „*poskytováno právo azylu vizím státním příslušníkům pronásledovaným za hájení zájmů pracujícího lidu, za účast na národně osvobozenéckém boji, za vědeckou a uměleckou tvorbu nebo za činnost na obranu míru.*“ (Baršová a Barša, 2005:218). Socialistická idea taktéž formulovala vízovou politiku, která garantovala bezvízový styk s většinou zemí socialistického bloku, a v jehož rámci byla omezena i dočasná pracovní migrace (Baršová a Barša, 2005).

Po roce 1989 si však česká společnost prošla řadou změn, mezi které patří i proměna ze země s nulovou migrací na de facto přistěhovaleckou zemi. Období migrace po revoluci je často označováno jak liberální a neslo se ve znamení *laissez faire*. V období 1990-1995 si česká společnost prošla zrychleným vývojem ve tvorbě migračních a přistěhovaleckých politik, který uspíšila i příprava na integraci do Evropské unie. Klíčové změny zahrnovaly možnost podání si žádosti o povolení k pobytu na území České republiky, uvolnila se vízová politika a byl zřízen institut trvalého pobytu. Cizinci tak mohli na území ČR přicházet, ale jejich příchod se jen evidoval. Fakticky neexistovala žádná legislativa, která by jim dovolovala se v zemi usadit a naturalizovat (Baršová a Barša, 2006).

Období v letech 1996-1999 bylo naopak popisováno jako restriktivní, především z důvodu socioekonomické situace v Česku. Domácí podmínky v této době byly charakterizovány růstem nezaměstnanosti a uvědomění si dopadů nelegální migrace. Vážnou roli hrála i snaha vyhovět požadavkům na přistoupení k EU. Podstatné prvky tohoto restriktivního období zahrnují zpřísnování cizineckých předpisů. Cizinecký zákon totiž rozpojoval dlouhodobý a trvalý pobyt do dvou nespojitých proudů – do České republiky bylo možno se trvale přistěhovat jen v případě, že zde přistěhovalec měl rodinné příslušníky, kteří zde trvale žili. Dlouhodobý pobyt byl udělen pouze na základě

pracovního povolení či podnikání a nemohl vést k trvalému usazení (Baršová a Barša, 2005; Kušniráková a Čížinský, 2011).

Od roku 1999 do roku 2004 docházelo k vymezení a shrnutí dílčích problémů migrační politiky. Formulovaly se imigrační a integrační politiky, do kterých spadá i prvotní příprava *Koncepce integrace cizinců* a spuštění projektu *Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*. Přelom století tak přinesl náznaky zlepšení a státní instituce začaly věnovat větší pozornost problematice mezinárodní migrace. Toto směřování však bylo brzděno vynucenou transpozicí práva EU, avšak Česká republika i přes to projevila snahu o samostatnější přístup k problematice migrace a přistěhovalectví. To se projevilo v přijetí *Zásad politiky v oblasti migrace cizinců* v roce 2003, které jsou východiskem vytvoření ucelené politiky státu pro oblast migrace. Tyto zásady zdůrazňují především roli státu jak řídicího orgánu, který kladl důraz na podporu přínosným formám imigrace, řešení důsledků humanitárních krizí a na odstraňování nelegální migrace. Toto období se tak odklonilo od přístupu *laissez faire* a neslo se v duchu konsolidace, institucionalizace a utužování pravidel o vstupu a pobytu na území (Baršová a Barša, 2005; Drbohlav, 2003; Kušniráková a Čížinský, 2011).

Roky 2005-2007 byly charakterizovány novým rozdělením migrantů v závislosti na jejich zemi původu, tedy na občany EU a občany třetích zemí. Vlídlná ekonomická situace působila příznivě na zvýšený příchod zahraničních pracovníků, kteří však nacházeli uplatnění spíše na méně kvalifikovaných pozicích. Ovšem v roce 2008 započala celosvětová ekonomická krize, během níž šlo pozorovat snahu o redukci počtu cizinců v Česku. Například cizincům z Ukrajiny či Vietnamu nebyla po nějakou dobu vydávána víza a MVČR odstartovalo projekt „dobrovolných návratů“, který nabízel úhradu leteckého vycestování ze země. Tato situace skončila v roce 2014, kdy se česká ekonomika vzpamatovala po předcházející ekonomické krizi a začala volat po novém nábore pracovních sil ze zahraničí. V tomtéž roce také vyšel nový zákon o dvojím občanství a v následujícím roce se utvořila ucelená *Strategie migrační politiky České republiky*. V současné době mohou občané třetích zemí požádat o získání trvalého pobytu po 5 letech nepřetržitého pobytu na území ČR nebo po dvou letech nepřetržitého pobytu jako tzv. blízký rodinný příslušník jiného občana EU (Seidlová, 2018; Kušniráková a Čížinský, 2011; MVČR, 2022c).

Je jasné, že se české migrační politiky začaly vyvíjet po roce 1989, kdy začalo docházet k liberalizaci přeshraničního pohybu a postupnému začleňování ČR do Evropské unie (Stojanov et al., 2021). Migrační politika České republiky je zakotvena ve společných politikách Evropské unie, mezi její specifické oblasti patří především mezinárodní ochrana (azyl), ochrana vnější hranice Evropské unie a oblast návratů. V oblasti legální migrace a integrace cizinců si však Česká republika zachovává míru diskrece. Vykonavatelem migrační a integrační politiky České republiky je Ministerstvo vnitra, které za tuto problematiku odpovídá na legislativní, analytické i realizační úrovni. Obecně klade Česká republika důraz na posilování pozitivních aspektů migrace, zahrnující její bezpečnostní stránku a účelné potírání negativních jevů s ní spojených. V roce 2015 přijala Vláda ČR usnesení o *Strategii migrační politiky České republiky*, která je rozčleněna do sedmi tematických okruhů definující zásady migrační politiky českého státu:

1. integrace cizinců,
2. nelegální migrace a návratová politika,
3. mezinárodní ochrana,
4. vnější dimenze migrace (včetně rozvojových a humanitárních aspektů),
5. volný pohyb osob v rámci EU a schengenského prostoru,
6. legální migrace,
7. provázanost se společnými politikami EU v oblasti migrace (MVČR, 2022a; MVČR 2022b).

Mezi východiska státu patří: „i) *přijímat legální migranty a usnadnit vstupní procesy se zřetelem na potřebu zachování konkurenceschopnosti v globálním ekonomickém prostředí (...)* iii) *zajistit takovou míru integrace cizinců trvale pobývajících na území České republiky, která zamezí bezpečnostním rizikům a negativním společenským jevům a povede k soudržnosti společnosti a ochraně práv jejích členů (...)*” (MVČR, 2022b:4).

Dle Čtvrtletní zprávy o migraci (MVČR, 2021a) bylo na konci roku 2021 registrováno celkem 660 849 osob cizí státní příslušnosti legálně pobývajících na území České republiky. Z toho 338 957 na základě oprávnění k přechodnému pobytu a 321 892 na základě oprávnění k trvalému pobytu. Mezi těmito cizinci převažují občané

třetích zemí (65 %) nad občany členských států Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska (35 %).

Tabulka 2 Hlavní cizí státní příslušnosti v České republice, 2021 (legální migrace)

Hlavní cizí státní příslušnosti v České republice, 2021 (legální migrace)		
Státní příslušnost	Počet	tj. %
Ukrajina	196 875	30 %
Slovensko	114 630	17 %
Vietnam	64 851	10 %
Rusko	45 365	7 %
Rumunsko	18 806	3 %
Polsko	17 936	3 %
Bulharsko	17 295	3 %
Německo	14 792	2 %
Mongolsko	11 016	2 %
Maďarsko	9 740	1 %

Zdroj: MVČR (2021a)

Z tabulky můžeme vidět, že cizinci s povoleným pobytem na území ČR pochází zejména z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu a Ruska. Podíl cizinců na celkové populaci překročil v roce 2021 hranici 6 %. Cizinci míří na naše území především v rámci pracovní migrace. V rámci přechodného pobytu cizinců převažuje pobyt za účelem výdělečných aktivit, dále účel zaměstnání, který následuje podnikání jako osoba samostatně výdělečně činná. K mírnému zvýšení došlo i v pobytech za účelem sloučení rodiny a studia. Co se genderového rozložení týče, muži převažují nad ženami. Mezi přistěhovalci na území České republiky lze také pozorovat proces stárnutí populace, které je podloženo navýšením počtu cizinců ve věku nad 65 let (MVČR, 2021a; MVČR, 2021b).

5 Nástroje migrační a integrační politiky České republiky

Jak již bylo zmíněno, ústředním orgánem jednajícím v poli problematiky mezinárodní migrace je Ministerstvo vnitra České republiky (dále jen „MVČR“), a to jak na úrovni legislativně-koncepční, tak i realizační. MVČR rozhoduje o udělení dlouhodobých víz a jejich platnosti, dále rozhoduje o udělení povolení k dlouhodobému pobytu, přechodnému pobytu a o vydání povolení k trvalému pobytu. MVČR také pořizuje biometrické údaje v souvislosti s vydáním cizineckého pasu a jeho odnětím. Dále provozuje zařízení pro zajištění cizinců, vydává stanoviska o vydání povolení ke zprostředkování zaměstnání a posuzuje jeho udělení. Neméně důležitými činnostmi tohoto orgánu je podílení se na sjednávání mezinárodních smluv v oblasti mezinárodní migrace a na vytváření státních integračních programů, které se zaměřují na pomoc azylantům při jejich začlenění do společnosti (MVČR, 2021b).

Dalším ústředním orgánem je Ředitelství služby cizinecké policie (dále jen „ŘSCP“), které působí jako výkonný útvar Policie ČR v oblasti výkonu státní správy v rámci agendy cizinců pobývajících na území České republiky. V podřízenosti ŘSCP je zřízeno pět inspektorátů cizinecké policie na mezinárodních letištích, která zajišťují ochranu vnějších hranic. Na území jednotlivých krajů plní tuto službu odbory cizinecké policie, které spadají pod organizační struktury krajských ředitelství policie. Mezi jejich dílčí úkoly patří pobytové kontroly, pátrání a eskort v souvislosti s vyhošťováním cizinců nebo s jejich průvozem přes území, nebo také provádí jejich zajištění, působí jako odvolávací orgán ve správním řízení, či provozuje informační systémy v rozsahu své působnosti (MVČR, 2021b; Policie ČR, 2022).

Mezi ostatní ústřední orgány patří dílčí ministerstva, například Ministerstvo zahraničních věcí vytváří koncepci zahraniční politiky a vydává krátkodobá víza. Ministerstvo práce a sociálních věcí stanovuje kritéria vstupu cizinců na trh práce, a taktéž vede centrální evidenci volných pracovních míst, které lze obsadit držiteli zaměstnanecké nebo modré karty. Ministerstvo průmyslu a obchodu je činné v rámci tzv. pracovní skupiny pro ekonomickou migraci, která vede debaty o aktuálních migračních tématech a konzultuje projekty ekonomické migrace. Ministerstvo financí, respektive Celní správa ČR, provádí kontroly zaměstnávání cizinců, tedy zda cizinec vykonává práci v souladu s vydaným povolením k zaměstnání. Důležitou roli hraje Ministerstvo školství, mládeže

a tělovýchovy, které je věcně příslušné k integraci cizinců prostřednictvím vzdělávání. Jedním z předpokladů pro úspěšnou integraci je například znalost češtiny. Taktéž se podílí na realizaci programů v oblasti studentské migrace (MVČR, 2021b).

5.1 Právní úprava pobytu cizinců na území České republiky

Vstup a pobyt migrantů na území České republiky upravuje zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, který byl v roce 2021 novelizován. Tento zákon stanoví, že: „*cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie.*“ Zákon se nevztahuje na cizince, který: a) je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany, cizincem, který je strpěn na území, azylantem nebo osobou požívající doplňkové ochrany (zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů), b) pobývá na území na základě zvláštního právního předpisu upravující přechodný pobyt cizích ozbrojených sil na území (zákon č. 310/1999 Sb., o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky), c) požádal Českou republiku o udělení oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území, a cizince, který pobývá na území na základě uděleného oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany (zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců) (Sbírka zákonů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky)..

Dále tento zákon rozlišuje cizince na dvě kategorie. První kategorii tvoří občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci, a občané států, které mají s Evropskou unií sjednanou mezinárodní smlouvu či *Dohodu o evropském hospodářském prostoru*, a z nichž jim vyplývá právo na volný pohyb. Druhou kategorií jsou cizinci tzv. třetích zemí, tedy zemí mimo Evropskou unii. Jako rodinný příslušník občana Evropské unie se rozumí:

- manžel,
- rodič, jde-li o občana Evropské unie mladšího 21 let, o kterého skutečně pečuje,
- potomek mladší 21 let nebo takový potomek manžela Evropské unie,
- potomek nebo předek anebo potomek nebo předek manžela občana Evropské unie, pokud je z důvodů uspokojování svých základních potřeb závislý na výživě nebo jiné nutné péči poskytované občanem Evropské unie nebo jeho manželem

(Sbírka zákonů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky).

5.2 Vízová politika České republiky

Vízum je povolení, které opravňuje cizince ke vstupu a pobytu na území České republiky nebo schengenského prostoru, za podmínek v něm vyznačených. Uděluje se do cestovního dokladu cizince formou vízového štítku. Česká republika se ode dne zapojení do schengenské spolupráce řídí pravidly společné vízové politiky, jejíž agenda spadá do působnosti Ministerstva zahraničních věcí. Základní dokument společné vízové politiky tvoří nařízení Evropského parlamentu a Rady EU, tzv. vízové nařízení. Vízové nařízení stanovuje seznam zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni (MVČR, 2021b; MZV, 2022).

Mezi víza, která ČR uděluje patří schengenská víza, dlouhodobá víza, povolení k dlouhodobému pobytu a povolení k trvalému pobytu:

1. Schengenská víza se udělují na dobu do 90 dnů, dělí se na:
 - krátkodobý pobyt (do 90 dní) – turistika, obchod, kultura, zdravotní účely, sport, návštěvy, stáže, školení, vědecké výzkumy, sezónní zaměstnání apod.,
 - letištní průjezdní vízum – uděluje se cizincům, kteří pobývají v tranzitním prostoru mezinárodního letiště nacházejícího se na území ČR z důvodu čekání na letecký spoj.
2. Dlouhodobá víza se udělají pro pobyt nad 90 dnů, nejdéle na 1 rok. Zároveň opravňují k pohybu a krátkodobému nevýdělečnému pobytu v ostatních státech schengenského prostoru.
3. Povolení k dlouhodobému pobytu se udělají jako „dlouhodobá víza za účelem převzetí povolení k dlouhodobému pobytu“ na 60 dnů. Během této doby přicestuje cizinec na území ČR a převezme povolení k pobytu. Udělují se za účelem zaměstnání (zaměstnanecká karta, modrá karta, karta vnitropodnikově převedeného zaměstnance), studia, vědeckého výzkumu, sloučení rodiny, investování a pobytu rezidenta jiného členského státu EU.

4. Povolení k trvalému pobytu se podobně jako povolení k dlouhodobému pobytu udělují na 60 dnů, během kterých si cizinec převezme povolení k pobytu (MZV, 2022).

Zaměstnanecká karta je druh povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky. Cizinec, který je držitelem zaměstnanecké karty je oprávněn pobývat na území ČR a pracovat na pracovní pozici, pro kterou mu byla zaměstnanecká karta vydána. Zaměstnaneckou kartu mohou získat cizinci ze všech států světa kromě občanů členských států EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníků. Zaměstnanecká karta je určena pro všechny druhy zaměstnání bez ohledu na stupeň požadované odborné způsobilosti (MVČR, 2022d).

Stejně jako zaměstnanecká karta i modrá karta je druh povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání, které však vyžaduje vysokou kvalifikaci. Modrá karta opravňuje cizince k pobytu a zároveň k výkonu zaměstnání. Je určena opět pro cizince ze zemí, které nejsou členy Evropské unie. Vydává se pracovníkům s vyšším/vysokoškolským vzděláním, majícím pracovní smlouvu sjednanou nejméně na dobu jednoho roku a hrubou mzdu odpovídající alespoň 1,5násobku průměrné hrubé roční mzdy v České republice (MPSV, 2020).¹

5.3 Nabytí státního občanství České republiky

Na začátku roku 2014 vstoupil v platnost nový zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů. Jak již bylo řečeno ve čtvrté kapitole, v tomto roce přinesla nová právní úprava umožnění existence dvojího občanství. Tato úprava umožnila žadatelům o udělení státního občanství České republiky jeho nabytí bez nutnosti vzdát se svého dosavadního občanství. Obecně lze dle zákona nabytí státní občanství ČR narozením, určením otcovství, osvojením, nalezením na území České republiky, udělením, prohlášením, v souvislosti se svěřením do ústavní, pěstounské nebo jiné formy náhradní péče (Český statistický úřad, 2022b).

¹ Průměrná měsíční mzda v České republice činila za rok 2022 celkem 39 858 Kč (Český statistický úřad, 2022).

Nabytí státního občanství udělením mají možnost občané cizího státu za těchto podmínek:

- Žadatel je integrován do společnosti České republiky, zejména z hlediska rodinného, pracovního a sociálního.
- Žadatel neohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví, nebo majetkové hodnoty.
- Žadatel má na území ČR povolen trvalý pobyt.
- Žadatel se na území ČR skutečně zdržuje.
- Žadatel starší 15 let prokáže trestní bezúhonnost.
- Žadatel musí prokázat znalost českého jazyka (úroveň minimálně A2).
- Žadatel musí prokázat znalost českých reálií.
- Žadatel v posledních třech letech neporušil závažným způsobem povinnosti vyplývající z právních předpisů (daně, odvody a poplatky, zaměstnanost, veřejné zdravotní pojištění apod.).
- Žadatel v posledních třech letech nezatěžoval systém státní podpory nebo systémy pomoci v hmotné nouzi výrazně a bez vážných důvodů (MVČR, 2022c).

6 Integrace cizinců do české společnosti

Předchozí kapitoly a podkapitoly jasně zdůrazňují důležitost integrace cizinců do české společnosti. Je zřejmé, že absence účinného systému zapojení imigrantů do společnosti vytváří vážné problémy v soužití nově přichozích a domácí společnosti (MVČR, 2015). Varovným příkladem je například Německo v 90. letech 20. století, jehož snahy o sjednocení zastínil neutuchající proud xenofobních činů a útoků proti cizincům (Klopp, 2002). Selhání integračního modelu lze v historii sledovat i na Francii, která od 80. let 20. století prosazovala svůj model „francouzského republikánského občanství“, kterým zvýšila důraz na etnicitu a rasu ve francouzských diskurzech, a tím tak soustavně označovala své občany. Přistěhovalci tak byli vnímáni v rozporu se zvyky, hodnotami a vnitřním právním řádem Francie (Bertossi, 2012).

Neúspěšná integrace s sebou přináší spoustu rizik ve formě vytváření sociální segregace, utváření uzavřených komunit cizinců, nárůstu xenofobie či extremismu ve společnosti. Podporu integrace tak nelze odsouvat do ústraní a rezignovat na ni. S výraznými změnami v početnosti, kulturní a sociální diversitě cizinců začaly být viditelné i některé problémy spojené s migrací a integrací cizinců, a tak Ministerstvo vnitra České republiky reagovalo na tuto problematiku vytvořením systému integrační politiky cizinců na konci 90. let. Politika integrace cizinců se zaměřila na systematické vyhodnocování postavení cizinců v ČR, zkvalitnění obsahu a distribuce integračních opatření, spolupráci s regionální a lokální veřejnou správou a na rozšíření spektra subjektů podporujících integraci (MVČR, 2015).

Základní cílovou skupinou politiky integrace jsou státní příslušníci třetích zemí, kteří pobývají na území ČR legálně a dlouhodobě. Další skupinou jsou občané EU, kteří využívají nebo mají možnost využít některých integračních nástrojů, jako jsou sociální a právní poradenství, jazykové kurzy, pomoc v tíživé situaci, poskytování informací a podobně. Mezi cíle integrační politiky je umožnit cizincům, aby:

- znali svá práva a povinnosti,
- orientovali se v novém prostředí, poznali zvyklosti a způsob života ČR,
- rozuměli a byli schopni komunikovat v češtině,
- byli samostatnými a soběstačnými po stránce sociální a ekonomické,

- měli dostatek informací o tom, kde v případě potřeby naleznou pomoc a podporu (MVČR, 2015: MVČR 2021b).

Zásadním prvkem realizace integrační politiky na regionální úrovni je síť 18 Center na podporu integrace cizinců, která fungují ve všech krajích ČR. Jejich cílem je vytváření prostoru pro dlouhodobou a koncepční integraci cizinců do majoritní společnosti ve vztahu k cílové skupině, do které spadají i osoby, kterým byla udělena mezinárodní ochrana (azylanti a osoby s doplňkovou ochranou). Mezi jejich aktivity patří sociální a právní poradenství, kurzy českého jazyka, tlumočnické služby, sociokulturní služby, provoz internetového pracoviště a knihovny, komunitní pracovníci a vzdělávací, kulturní a společenské akce. Dále spolupracují se všemi podstatnými partnery v oblasti integrace (kraje, místní samosprávy, zaměstnavatelé). Vybrané skupiny cizinců třetích zemí jsou dále od 1. 1. 2021 ze zákona povinni absolvovat adaptačně integrační kurzy, během kterých se seznámí s jejich právy a povinnostmi a posílí jejich samostatnost a nezávislost (Integrační centra, 2022: MVČR, 2021b).

Na lokální úrovni jsou podporovány realizace integračních projektů obcí, které se dříve nazývaly emergentními projekty. Tyto projekty jsou garantované samosprávami a *Koncepce integrace cizinců* si klade za cíl rozšiřovat spektrum obcí podílejících se na vytváření integračních projektů prostřednictvím cílené propagace, adresného působení pracovníků ministerstva vnitra i nestátních neziskových organizací. Mezi některé projekty obcí z roku 2021 patří například „Integrace cizinců ve městě Brně II.“, během něhož se město Brno věnovalo rozvoji interkulturní práce s vietnamskou komunitou zaměřenou na podporu školských zařízení, a zároveň byla implementována Strategie integrace cizinců pro město Brno 2020-2026. Dalším příkladem může být projekt „Společně to upečeme“ obce Bílá Voda. Během tohoto projektu probíhala výuka českého jazyka pro cizince a realizovaly se kurzy a workshopy pro děti a rodiče z řad majority a cizinců (MVČR, 2015: MVČR, 2021b).

6.1 Faktory ovlivňující integraci imigrantů v České republice

Bernard a Mikešová (2014) ve studii o sociální integraci imigrantů identifikovali několik faktorů, o kterých předpokládají, že mají vliv na integraci imigrantů do české společnosti. První faktor se zabývá délkou pobytu v České republice. Čím déle imigranti

v ČR přetrvávají, čím delší čas mají na získávání informací, učení se kulturním specifickým a jazyku a zvyšuje se jejich pravděpodobnost navázání vztahů s českou populací. Tento faktor zahrnuje i délku pobytu a věk, ve kterém se imigranti do Česka přistěhovali. Například imigranti, kteří do Česka přichází jako děti, se integrují lépe a rychleji než jejich rodiče, protože si zde procházejí školní docházkou a utvářejí si zde své osobní identity. Druhým faktorem je vliv vzdělání imigranta a jejich pracovní postavení před odjezdem do ČR, které způsobují diferenciaci příležitostí k navazování vztahů a ke kulturnímu učení. Třetí faktor se zabývá rodinnými příslušníky imigrantů – vyšší míra integrace se předpokládá u imigrantů, kteří v České republice bydlí se svými příbuznými, imigranti bydlící sami spíše odpovídají typu dočasného imigranta. Čtvrtým a posledním faktorem jsou rezidenční preference imigrantů. Ti, kteří preferují bydlení v okolí svých krajanů usilují o udržování těchto vazeb a více na ně spoléhají. To však nutně neznamená, že by jejich míra integrace do většinové společnosti byla oslabena.

Záleská et al. (2013) považují za významný faktor sociální integrace znalost českého jazyka. Jak již bylo zmíněno, důležitou podmínkou pro udělení trvalého pobytu na území České republiky je prokázání znalosti češtiny. Jejich studie mapovala schopnosti komunikace v českém jazyce u cizinců, kteří mají v ČR dlouhodobý pobyt. Jejich výsledky přinesly tyto poznatky: 1) pokud cizinci setrvávají převážně ve svých komunitách, doba pobytu nemá na jejich komunikační schopnosti významný vliv, 2) nejlépe svou schopnost dorozumět se prokázali cizinci, kteří sem přijeli studovat, pracovat či jsou zde za účelem sloučení rodiny a mezinárodní ochrany, 3) výrazné komunikační schopnosti prokázali cizinci, kteří se specializují v manuálních i nemanuálních profesích, kde je znalost českého jazyka předpokladem pro výkon profese. Dle Brabcové (2009) imigranti zažívající jazykovou bariéru často získávají pracovní místa, která neodpovídají jejich vzdělání či kvalifikaci, čímž se dostávají na nižší úroveň ve společnosti majoritní populace.

Faktory integrace cizinců na trhu práce jsou ovlivněny tím, jaký význam je pracovníkům přisuzován. Nejčastěji se pracovní síla setkává s označením vysoce kvalifikovaná pracovní síla, levná pracovní síla a dodatečná pracovní síla. Procesy globalizace a modernizace výroby poptávají především odborníky v oblasti informačních technologiích a vývojových pracovníků v odvětvích průmyslu a služeb. Současně se tvoří neuspokojená poptávka po řemeslnících, dělnících a méně

kvalifikovaných pracovních, která je způsobena nedostatkem domácí pracovní síly či neatraktivitou pracovních míst. Dalším faktorem determinující postavení na trhu práce je občanství a pobytový status cizince. Výhodnější postavení na trhu práce mají občané EU, kteří nepotřebují k výkonu zaměstnání v České republice pracovní povolení. Toto však tvoří výraznou mezeru pro pracovníky třetích zemí, neboť je instituce pracovního povolení nepřímo vtlačuje do marginální pozice (Trbola a Rákoczyová, 2010).

6.2 Hodnocení MIPEX

Index integrační politiky migrantů (MIPEX) je nástroj měřící politiky pro integraci migrantů napříč všemi kontinenty. MIPEX pokrývá osm oblastí, které porovnávají současné zákony a politiky. Tyto oblasti tvoří mobilitu na trhu práce, sloučení rodiny, vzdělání, politickou účast, trvalý pobyt, přístup ke státní příslušnosti, antidiskriminační opatření a zdraví. Výsledek tohoto indexu obsahuje 0 až 100 bodů.

Od roku 2007 se dle MIPEX Česká republika ve svých integračních politikách neustále zdokonaluje a od roku 2014 do roku 2019 zaznamenal MIPEX výrazné zlepšení v oblasti zdraví a vzdělávání migrantů. V roce 2019 získalo Česko skóre 50 odpovídající průměru, což znamená, že česká integrační politika vytváří tolik příležitostí pro integraci jako překážek. Nejlépe si naše země vede v oblasti antidiskriminace, a to od roku 2009, kdy byl přijat zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací (tzv. antidiskriminační zákon). Česko si také velice obstojně vede v oblasti sloučení rodiny, které je mimo jiné jednou z priorit strategie migrační politiky České republiky. Dále se Česko dle indexu vyznamenalo v oblasti zdraví a vzdělání. V oblasti zdraví se imigrantům dostává co nejvíce informací o jejich právech k přístupu českého zdravotnictví, zatímco v oblasti vzdělávání zlepšuje Česko od roku 2015 svou podporu učitelům a žákům z řad přistěhovalců.

Nejhůře si Česko počíná v oblasti politického zapojení imigrantů. Trvale usazení imigranti přirozeně disponují volebním právem, avšak ostatní jsou do dění veřejného života začlenění jen málo. O moc lépe si Česká republika nevede ani v přístupu k získání státního občanství, který je omezen restriktivními požadavky, které pak dlouhodobě usazeným migrantům brání v pocitu sounáležitosti. Například v roce 2020 získalo

občanství jen 0,5 % všech cizinců pobývajících v České republice. Pro srovnání, Švédsko v této době naturalizovalo 8,5 % cizinců (Eurostat, 2022). I přes to, že si Česko ve srovnání s Evropou vede jen průměrně, regionálně ve střední a východní Evropě je označováno za lídra. Například ve srovnání se Slovenskem má Česko silnější politiku ve všech oblastech kromě trvalého pobytu a antidiskriminace. Obdobně si počíná ve srovnání s Estonskem či Maltou.

7 Programy kvalifikované migrace do České republiky

Programy ekonomické migrace spadají pod zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území ČR. Jak již bylo řečeno, tyto programy jsou schvalovány vládním usnesením, jejich realizátory jsou ale ministerstva a podnikatelské reprezentace. Účastníky jsou jak zaměstnavatelé splňující kritéria pro zařazení, tak i občané, resp. zaměstnanci, třetích zemí. Počet zahraničních pracovníků těchto programů je každý rok omezen kvótami, které stanoví maximální počet žádostí o dlouhodobé vízum a zaměstnanecké karty. Stanovené kvóty tak umožňují transparentní imigrační politiku v oblasti ekonomické migrace, neboť maximální možné počty pracovních migrantů jsou předem známy. Dlouhodobá pracovní migrace je realizována prostřednictvím vládou schválených programů ekonomické migrace, mezi tyto programy patří *Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec*, *Program klíčový a vědecký personál* a *Program kvalifikovaný zaměstnanec*. Cílem všech migračních programů je zjednodušit příchod zahraničních kvalifikovaných pracovníků na území České republiky a podpořit tak cílenou legální ekonomickou migraci (MPO, 2021a; MVČR, 2021b).

7.1 Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec

„Cílem Programu je poskytnout podporu přímým zaměstnavatelům, kteří do ČR potřebují přivést vysoce kvalifikované zahraniční pracovníky.“ (MPO, 2021a)

Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec se vztahuje na zaměstnance ze všech třetích zemí, a tudíž není teritoriální omezen. Tento program je však určen jen pro zaměstnance vykonávající činnost pracovních pozic CZ-ISCO 1-3 v oblasti výroby, služeb a ve veřejném sektoru. Účastníkům programu je garantována možnost podání žádosti o pobytové oprávnění, a to s jejich nejbližšími rodinnými příslušníky, dále jim je poskytnuta zjednodušená administrativa spojená s touto žádostí (MPO, 2021a).

7.2 Program klíčový a vědecký personál

„Cílem programu je poskytnout podporu významným českým a zahraničním investorům, výzkumným organizacím, technologickým společnostem a společností typu start-up, které do ČR potřebují přivést cizince v postavení statutárních orgánů, manažery či specialisty.“ (MPO, 2021b)

Stejně jako předchozí program, ani tento není teritoriálně omezen. Určen je pro vnitropodnikově převedené specialisty, manažery a pracovníky statutárních orgánů. Do programu spadají i nově najatí zaměstnanci vykonávající činnost na pracovních pozicích CZ-ISCO 1-3 v oblasti výroby, služeb a ve veřejném sektoru s výjimkou zdravotnických profesí, které spadají do Programu vysoce kvalifikovaného zaměstnance. Na straně zaměstnavatelů je program určen pro investory, výzkumné organizace, technologické společnosti a nově založené start-upy. Účastníkům je opět garantována možnost podání žádosti o pobytové oprávnění a zjednodušení administrativy s ní spojenou, včetně pro nejbližší rodinné příslušníky. V porovnání s Programem vysoce kvalifikovaný zaměstnanec je v tomto programu garantována i možnost vyřízení žádost o pobytovém oprávnění do 30 dnů od podání (MPO, 2021b).

7.3 Program kvalifikovaný zaměstnanec

„Cílem Programu je poskytnout podporu přímým zaměstnavatelům, kteří do ČR potřebují přivést kvalifikované zahraniční pracovníky.“ (MPO, 2021c)

Program kvalifikovaný zaměstnanec je na rozdíl od předchozích dvou programů omezen jen na zaměstnance z Ukrajiny, Mongolska, Srbska, Filipín, Indie, Běloruska, Moldavska, Černé hory, Kazachstánu, Arménie, Gruzie a Severní Makedonie. Určen je pro zaměstnance pracovních pozic CZ-ISCO 4-8 vykonávající činnost v oblasti výroby, služeb nebo ve veřejném sektoru. Účastníkům je garantována pouze možnost podání žádosti o zaměstnaneckou kartu (MPO, 2021c).

Tabulka 3 Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO)

Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO)	
1	Zákonodárci a řídící pracovníci
2	Specialisté
3	Techničtí a odborní pracovníci
4	Úředníci
5	Pracovníci ve službách a prodeji
6	Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství
7	Řemeslníci a opraváři
8	Obsluha strojů a zařízení, montéři
9	Pomocníci a nekvalifikovaní pracovníci
0	Zaměstnanci v ozbrojených silách

Zdroj: Český statistický úřad (2022a)

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Migrační trajektorie

8.1 Motivace pro migraci do České republiky

Obecně lze říci, že většina respondentů žila alespoň v jedné nebo dvou cizích zemích před jejich příchodem do České republiky. Motivace pro jejich následující migraci se vážou především k vidinám dokončení svého studia či k lepším pracovním pozicím. Často se to pojí se slovy jako „příležitost“.

„Dostal jsem nabídku od (jméno společnosti) a vypadalo to jako dobrá příležitost, proto jsem se rozhodl přijet.“ (Chandra, architekt)

Další respondent se vyjádřil takto:

„Získala jsem postdoktorální stipendium Marie-Curie, tak jsem si řekla, že je to dobrá příležitost a šla jsem do toho. To byl můj důvod.“ (Jiya, výzkumnice)

Jeden z respondentů ke svým důvodům pro migraci přidává i důležitost rozvinutosti ekonomiky České republiky, díky které má pocit bezpečí a zajištění dobré kvality života:

„Přišel jsem sem z několika důvodů. První byla společnost a tým, ve kterém jsem pracoval. Jeden z našich týmů v České republice hledal dalšího člena, což pro mě byl jeden z faktorů, jestli se chci přestěhovat do České republiky, konkrétně do Brna. Další věc je, že když jsem byl v Indii, tak jsem si o České republice četl, věděl jsem, že se nachází uprostřed Evropy a o všech těchto věcech. Taký jsem si přečetl o tom, jak skvěle rozvinutou ekonomiku má. (...) A tak jsem si řekl, že tu budu mít dobrou ochranu, co se života týče a toho všeho. Také jsem si přečetl, že je zde dobrá kvalita života, je tu klid, ticho a podobně. (...) Byla to kombinace toho všeho, v podstatě mi to pomohlo k rozhodnutí přestěhovat se sem.“ (Manish, datový analytik)

Mezi respondenty je také přítomna kultura migrace, která je ovlivněna prací a zkušenostmi jiných:

„Po dokončení PhD jsem se chtěl také věnovat nějakému postdoktorálnímu výzkumu. Tak jsem se rozhlížel a naskytly se mi nějaké možnosti.“

V podstatě se mi naskytla možnost od mého (teď) nadřízeného, který zde také působí jako vedoucí skupiny. Je to velmi známý vědec, veřejná osoba. Jeho studie mě velmi zajímá, během doktorského studia jsem četl články, které napsal. (...) V podstatě se na mě jednoho dne podíval a řekl mi: „Děláme tento výzkum, hledám někoho do týmu. Kdybys chtěl, můžeš se přidat.“, a tak jsem sem přijel.“ (Narayan, výzkumník)

Atraktivní práci v akademickém prostředí zmínil i Ganesh:

„Dovedl mě sem řetězec pracovních pozic. Z 50 % to bylo moje rozhodnutí a z 50 % to byla příležitost, která je na úrovni světového trhu. Takže pro mě to byla nejlepší volba, přijít sem podle mých přání a podle mých akademických vyhlídek. A také některé další věci, jako pohodlí.“ (Ganesh, matematický analytik a výzkumník)

Podobně se k tvoření mezinárodních sítí vyslovila i Amyra:

„18 let jsem pracovala pro nadnárodní společnost, která expandovala na evropský trh do Prahy. (...) Otevřením české pobočky tady jsme získali experty mluvící českým jazykem, ale spolu s tím i angličtinu, němčinu, polštinu, takže je zde jazyková specializace a vzdělaná pracovní síla, také nízké náklady k podnikání. Tyto faktory způsobili, že jsem sem přišla. Protože mám bohaté zkušenosti, a abych vytvořila tým v Praze.“ (Amyra, manažerka)

Většina respondentů taktéž svou migraci pečlivě plánovala a přijeli sem s jasným cílem. Své motivy vyjadřovali především touhou přestěhovat se do Evropy:

„Hlavním důvodem bylo, že...chtěla jsem se přestěhovat do Evropy. Prostě jsem chtěla. Korea [předchozí země migrace] byla docela jiná. Chtěla jsem sem přijet a žít tu a možná i cestovat. To byl hlavní důvod, práce byla pak byla další věc, kvůli které jsem chtěla do České republiky.“ (Jiya, výzkumnice)

„Vždy jsem snila o tom, že se přestěhuji do zahraničí, že budu bydlet někde v zahraničí, někde v Evropě. Londýn býval můj sen, vždy jsem říkala jen „Londýn, Londýn, Londýn“. Pak jsem mluvila s vedením mé společnosti. Pracuji pro (jméno společnosti), pro jejich pobočku v Indii a mluvila jsem se svým vedením o tom,

že se chci přestěhovat do zahraničí. Nikdy předtím jsem to nebrala vážně, jen jsem o tom s nimi mluvila a oni to zařídili.“ (Aisha, referentka)

8.2 Budoucí plány

Otázka možného návratu do Indie je respondenty často svázána časem, svá rozhodnutí o návratu do domoviny staví na příležitostech, které se jim mohou naskytnout a představy o budoucnosti tak nechávají s otevřeným koncem. Jejich další migrační trajektorie však v tomto případě nejsou vázány pouze na návrat do Indie, ale i na možný přesun do jiné země či na získání trvalého pobytu v České republice.

„Jak jsem řekl, do České republiky jsem přijel před 4,5 lety. Předtím jsem byl ale ve Francii. Z Francie jsem se přestěhoval do Polska, pak do Norska a poté do České republiky. Tímto lze říct, že 13 let mimo Indii je dlouhá doba. Takže technicky vzato, pokud se budu chtít vrátit do Indie, a Indie je velmi konkurenční trh práce, ale pokud se v blízké budoucnosti naskytne nějaká příležitost, tak se mohu vrátit, není to žádný problém.“ (Ganesh, matematický analytik a výzkumník)

Jeden z důležitých aspektů v debatě o návratech domů rozšiřují i tzv. sociální remitence, které zahrnují znalosti a dovednosti nabyté migrantem v zahraničí, a které mohou sloužit jako jeden z nástrojů rozvoje komunit. Jeden z respondentů své rozhodnutí o budoucnosti zakládá především na kvalitě života své rodiny, zároveň však do svých úvah o návratu domů zahrnuje i sdílení znalostí, které zde získal:

„Chtěl bych se zde ještě věnovat vědě, a dokud jsem šťastný já a moje rodina a máme tu dobré zázemí... není kam spěchat. (...) Měli byste jít, měli byste vidět, měli byste poznávat. Můžu říct, že postoj k životu je pro mě samozřejmě jiný než postoj toho, kdo nikde nebyl. Když ale bydlíte kdekoli jinde, neznamená to, že byste měli nechat vše za sebou. Ale měli byste se vrátit, když ta možnost je, a můžete vzdělávat ostatní.“ (Narayan, výzkumník)

Další respondent nemá žádné specifické plány, svůj pobyt zde si chce prodloužit o dalších pár let, během kterých se rozhodne, kam jeho cesty zamíří:

„Do budoucna ještě nemám žádné budoucí plány, ale rád bych zde pobýval ještě další dva, tři roky a poté se přestěhoval do jiné země nebo možná zpátky domů.“

(Rahul, designer)

V rozhodnutích o budoucnosti některých respondentů lze vyzorovat důležitost role znalosti českého jazyka, jehož limitovaná znalost jim brání v plné integraci zde:

„Na přemýšlení o mých budoucích plánech je příliš brzy, protože moje společnost za mé stěhování sem utratila spoustu financí, takže se zde musím nějakou dobu zdržet. Pořád ale přemýšlím... protože jazyk je velký problém, takže pořád myslím na to, že se možná přestěhuji do anglicky mluvící země.“ (Aisha, referentka)

Aisha taktéž přikládá hodnotu právu na svobodu a respektování jedince, které poznala až po příchodu do České republiky, a které značně ovlivňují její rozhodnutí neemigrovat zpět do Indie. V rozhovoru zmiňuje nereálné požadavky rodičů na své potomky, ale i na neuchopitelné ideály krásy, které vznikly procesem westernizace a jejich základ ve společenských standardech by se dal jednoduše popsat slovy „bílá je krásná“:

„Opravdu se to nedá ani srovnávat, hlavně když myslím na všechny ty hezké věci jako je mentalita lidí, svoboda, kterou dostáváte, jak je každý jedinec respektován. Rodiče v Indii jsou velmi kontrolující. Chtějí, abyste se stal lékařem nebo něčím podobným. Indové velmi odsuzují. Tady vyjdu ven v pyžamu a nikoho to nezajímá. Nikdo se na mě nedívá „co to máš na sobě?“. V Indii jsou lidé posedlí dokonalostí, jsou posedlí světlou pletí. Moje rodina je v tomto trochu mírnější, ale i přes to... takové prostředí, které... nikdy jsem se necítila být sama sebou. Teď můžu jít ven v čem chci a cítit se na sebe hrdá, na svou sebedůvěru. Opravdu se nechci vrátit do Indie. Chci říct, v Indii neušetří ani malé děti. Ve chvíli, kdy se dítě narodí, tak se mluví jen o tom, jaké má oči, jaká je jeho plet', jak vypadá.“

(Aisha, referentka)

U jednoho z respondentů lze také vyzorovat silnou vazbu mezi počáteční dočasnou migrací a trvalým přesídlením. Chandra vyjádřil své přání získat povolení k trvalému pobytu na území České republiky. Jeho záměr trvalé migrace je formován roky strávenými zde, sítěmi, které si tu vytvořil, ale i jeho věkem a s ním spojeným plánem se

zde usadit a tvořit si zde stabilní život. Dalo by se tedy tvrdit, že se jeho záměry dočasně se přestěhovat do České republiky změnilo s přibývajícím zkušenostmi zde:

„Mám Brno rád, jako by to bylo takové moje... místo, které není velké ani malé, které je přívětivé a je tu vše, co se mi líbí. Mám tu spoustu přátel, už se nechci stěhovat. Jsem tak trochu ve věku, kdy se chci usadit a Brno mi přijde jako dobrá volba. Můj budoucí plán je usadit se, koupit si dům. Něco podobného jako stabilita.“ (Chandra, architekt)

Ne vždy však imigranti žádají o povolení k trvalému pobytu s úmyslem se zde trvale usadit. Jejich záměry mohou být doprovázeny výhodami, které trvalý pobyt v České republice nabízí:

„Kvalita života a kariéra mě přiměly zůstat. Dokončuji zde dva roky a rozhodl jsem se zůstat další dva roky. Když dosáhnu 4,5 let, tak mohu požádat o trvalý pobyt zde v České republice. To je něco, co mám teď na mysli. Dokončit těch 4,5 let a získat trvalý pobyt. A pak si rozmyslím, jestli tu chci zůstat nebo se přestěhovat jinam. Takový je plán.“ (Manish, datový analytik)

Důvod, který respondenti zmiňují v otázce jistého návratu do Indie, je v jejich mysli úzce spojen se silnými vazbami na vztah s rodinou a pocitem odpovědnosti za jejich blaho. Rodinné normy tedy do značné míry určují trajektorii migranta svázanou s místem blízkých osob:

„Ne, ne, ne. Přijel jsem sem jen kvůli mému PhD studiu a plánuji se vrátit do Indie. Myslím jen na mou rodinu, to je můj hlavní důvod.“ (Kamal, Ph.D. student)

„Jediný důvod je, že mi rodiče žijí sami v Indii. To je jediný důvod, proč bych se do Indie vrátil“ (Chandara, architekt)

9 Integrace

9.1 Znalost jazyka

V otázce integrace zmínili respondenti několik faktorů, které její proces ovlivňují. Nejvíce respondenti zmiňovali roli znalosti jazyka, který ovlivňuje nejen jejich běžný a profesní život, ale do určité míry i pocit sounáležitosti s českou společností a její národní kulturou. Jeden z respondentů uvádí:

„Česky vůbec nemluví. Hlavní aspekt, jak se integrovat s Čechy, je mluvit česky. Když neznáte jazyk, tak to není možné.“ (Chandra, architekt)

Další respondentky uvádí podobný problém:

„Co se týče komunikace, jediným problémem je jazyk. Když jdu do supermarketu, a i přesto, že znám základy jako „dobrý den, na shledanou“, tak to nestačí. Je to výzva.“ (Anika, Ph.D. studentka)

„Jazyk je vždy problém. Když nakupujete potraviny, tak si nemůžete přeložit každé slovo. Stalo se mi kvůli tomu několik věcí, které mi teď přijdou vtipné, ale předtím to taková zábava nebyla. Třeba když jsem si místo mléka koupila smetanu, nebo samoopalovací mléko namísto SPF krému.“ (Aisha, referentka)

Znalost jazyka umožňuje respondentům integrovat se hlouběji, neboť se mohou zapojovat do místních aktivit a interagovat s místní komunitou:

„Jedna z věcí je znát místo, kde bych ale ovládal i trochu jazyka, abych poznal lidi, které tu potkávám, abych se dozvěděl trochu o tom, jak pracují a jak přemýšlejí.“ (Rahul, designer)

Mnozí z respondentů také uvádí, že se po svých zkušenostech s českou společností cítí, jako by se od nich očekávalo, že místní jazyk budou ovládat téměř okamžitě po jejich příchodu do České republiky. Tato skutečnost také značně ovlivňuje jejich pocit, zdali tu jsou vítáni:

„I když je v České republice velká jazyková rozmanitost, tak mám pocit, jako by všichni očekávali, že všichni budeme mluvit česky. (...) Teď, po 6 letech, když jdu po ulici a někdo se mě zeptá, jestli umím česky, tak se cítím provinile.“

Když se vás ale někdo po 48 hodinách tady zeptá, jestli mluvíte česky, tak se tu necítíte vítaně, vždyť jsem sem teprve přijela“ (Amyra, manažerka)

Anika a Chandra jsou stejného názoru:

„Po jazykové stránce jsem si všimla, že se Češi často rozčilují, někdy po nás chtějí, abychom mluvili plynulou češtinou.“ (Anika, Ph.D. studentka)

„Když mluvíte s Čechy, kteří mluví anglicky, tak je lehké se s nimi integrovat. (...) Ale jinak mám pocit, že Češi vyžadují znalost českého jazyka.“ (Chandra, architekt)

Jedna z respondentek také uvedla, že jí její okolí doporučuje, aby se český jazyk naučila a ulehčila si tím tak svůj každodenní život:

„Můj manažer je Čech a vždy mě tlačí k tomu, abych se češtinu naučila. Vždy mi říká: „Ulehčí ti to život, tak se to prostě nauč.“ Čeština je jeden z nejtěžších jazyků na světě. Začala jsem se učit v říjnu. Pár slovíčkům rozumím. Mám přátele, kteří jsou ze Slovinska, Slovenska, češtinu se jim daří ovládat jednoduše. Rusové, i pro ně je dost snadné se češtinu naučit. Ale pro mě je to naprosto rozdílné.“ (Aisha, referentka)

Stejně jako Aisha, i jiní respondenti se v duchu jejich integračního procesu snaží český jazyk naučit. Téměř všichni zmínili náročnost jazyka jako velkou překážku, protože se od jejich rodného jazyka v domovině značně liší. Většina respondentů navštěvuje jazykové kurzy, ale jsou i tací, kteří se učí formou samostudia prostřednictvím aplikací nebo sledováním českých filmů:

„Chodím na jazykové kurzy. Učitelé se vždy snaží ze všech sil, problém je spíš na mé straně. Neměl jsem dost času procvičovat. Když jsme ve třídě, tak je vše systematické, cvičení jsou dobrá, vše je v pořádku. Ale pak vše zapomenu. Vždy si zapamatuji jen „dobrý den“ a „ještě jedno pivo.“ (Ganesh, matematický analytik a výzkumník)

„Snažím se naučit česky. Dívám se na nějaké české filmy a zkouším používat nějaké výukové aplikace. Řekl bych, že zatím umím asi 20 %, ale snažím se. Pro mě jsou určité potíže především v tom, že by mi pomohlo pravidelně se

setkávat se skupinkou studentů češtiny, se kterými bych mohl komunikovat a během té komunikace se učit. Víš, mít nějaký takový druh interakce, abych se mohl učit. Ale doufám, že v budoucnu budu mluvit lépe.“ (Manish, datový analytik)

Jeden z respondentů taktéž navštěvoval jazykové kurzy, ale své snahy kvůli náročnosti po čase vzdal:

„Byl jsem na několika jazykových kurzech, ale neuspěl jsem. Je to velmi těžký jazyk, není to snadné. Snažil jsem se, ale nevyšlo to.“ (Chandra, architekt)

9.2 Instituce

Během rozhovorů zmiňovali respondenti roli institucí jako další klíčový prvek, který má dopad na jejich integrační proces. Většina respondentů popisuje české instituce jako přespříliš byrokratické a komplikované. Tento fakt značně ovlivňoval i jejich počáteční proces migrace, a to především v otázce procesu vydávání víz, který dále označovali za neúměrně zdlouhavý a v některých případech i zastaralý:

„Česká republika je nyní velmi oblíbeným místem ke studiu, myslím pro zahraniční studenty. Vidím, že někteří jsou velmi nadšeni z toho, že sem mohou přijet. Je tu ale podle mě dlouhá čekací doba na vízum. Tenkrát, když jsem sem přijel, tak to nebylo tak hrozné, ale jedna věc pro mě byla obzvláště obtížná, protože vízový proces byl trochu... myslím, že zastaralý, protože bylo trochu obtížné komunikovat a být v kontaktu s úřadem ministerstva.“ (Rahul, designer)

Další respondentka se vyjadřuje takto:

„Po přistěhování sem to nebyla dobrá zkušenost. Při stěhování to bylo hodně práce. Je tu spousta papírování, dlouhé čekací lhůty. Myslím, že to trvalo déle než pět měsíců. Pět měsíců čekání na doklady, nostrifikace. Bylo to hodně zdlouhavé, ale i po té době přišly další čtyři měsíce na vízum. Víte, když se tu snažíte založit tým a musíte to splnit do určité doby, jenže se to vše oddaluje, tak je to spousta frustrace, to množství papírování a dlouhého zpracování.“ (Amyra, manažerka)

Jiya přináší zkušenost jejích kolegů a porovnává jí se zemí ve které žila, než se rozhodla přestěhovat do České republiky:

„Některé věci jsou zde velmi pomalé. Je zde spousta byrokracie a všeho možného. Nesetkala jsem se vyloženě s nějakým problémem, ale mí kolegové... když si žádali o povolení k pobytu, tak to byl dlouhý proces – čtyři, pět nebo šest měsíců. Když jsem to slyšela, tak mě to docela šokovalo. Když jsem byla v Koreji [předchozí země migrace], tak tam to bylo vše v pořádku. Prostě se šlo na migrační úřad a do pěti minut bylo hotovo. Hotovo, nic dalšího nebylo potřeba. Tady je to ale velmi dlouhý proces, příliš pomalé.“ (Jiya, výzkumnice)

Jiya navíc poukazuje na rozdíl mezi Českou republikou a jinými evropskými zeměmi v případě fungování institucí v době pandemie Covid-19:

„Vzhledem ke covidu bych řekla, že to bylo ještě zdlouhavější, protože ambasáda byla dlouho zavřená. A byla zavřená o dost déle v porovnání s jinými evropskými zeměmi.“ (Jiya, výzkumnice)

Dvěma z respondentů byl migrační proces ulehčen třetí stranou, která jim byla zajištěna jejich zaměstnavateli. I přes to tito respondenti přišli do kontaktu s těžkostmi spojené s dokumentací:

„V podstatě to za mě vyřídil (jméno společnosti). Když spolupracujete s ambasádami, tak máte k dispozici spoustu třetích stran. Já jsem nemusela dělat nic. Musela jsem jen dodat mé dokumenty a zajít na ambasádu, a to jen když mě požádali, abych zašla na pasové oddělení, protože tam bylo nutné dodat nějaké potřebné dokumenty, které jsem pak ještě musela vyzvednout a poslat je těm třetím stranám. (...) Ale po měsíci tady mi ukradli peněženku. Přišla jsem o mé pracovní povolení. Tento proces jsem si už musela vyřizovat sama, a to byla ta úplně nejhorší věc. (...) Musela jsem na ambasádu, tam jsem seděla víc než osm hodin. Bylo to šílené, protože jsem tam musela sedět a čekat, než na mě přijde řada. Takže když jsem to vyřizovala sama, tak to bylo opravdu špatné. Dva a půl měsíce jsem byla bez pracovního povolení.“ (Aisha, referentka)

Manish by navíc uvítal zavedení digitalizace a využití technologií, které by celý tento proces zjednodušily nejen jemu, ale i ostatním cizincům:

„Proces migrace, no, bylo to hodně papírování, abych byl upřímný. Měli jsme k dispozici třetí stranu, která nám pomáhala s vízem a veškerým papírováním. Ale stejně si myslím, že toho bylo hodně z hlediska podání žádosti o vízum, vyplnění všech dokumentů a otázek. Myslím, že je to tak podobné pro každou zemi, ale žijeme ve světě, kde máme aplikace pro všechno, technologie pro všechno.“

(Manish, datový analytik)

Respondenti se v diskusi o institucích vrací k jazykové bariéře a poukazují na skutečnost neschopnosti administrativních pracovníků vládních úřadů komunikovat s cizinci nejen v anglickém jazyce, ale i v jakémkoli jiném běžném světovém jazyce:

„...kdyby zde bylo více lidí, více míst, více systémů, zejména vládních systémů, kde by mohli komunikovat v anglickém jazyce. Zejména ministerstvo pro cizince (myšleno Ministerstvo vnitra ČR), to je velmi důležité. Měl jsem zkušenost, kdy jsem tam přišel a jeden z těch zaměstnanců co tam pracoval... neuměl mi pomoci, protože neumím česky. Velmi zdvořile jsem mu řekl, že když jste na ministerstvu pro cizince, znamená to, že sem budou přicházet cizinci. Což znamená, že by měli znát alespoň jeden společný jazyk, ve kterém by lidé mohli komunikovat. Byli na mě velmi hrubí. Myslím si, že by se s tím mělo něco dělat.“ (Manish, datový analytik)

Mezi respondenty se však najdou i tací, kteří mají s pobytem v Evropě víceleté zkušenosti a osvojili si tudíž schopnosti rychleji se adaptovat na nové kultury a nové společnosti. S vyřizováním oficiálních dokumentů, respektive s českou migrační politikou, tak neměli téměř žádné potíže. Naopak ji nazývají jako jednu z nejjednodušších v Evropě a vyzdvihují některé její prvky, se kterými se v žádné jiné zemi nesetkali:

„Osobně jsem hodně přizpůsobivý člověk. Jak jsem řekl, do Evropy jsem přicestoval už dávno. (...) Jednu věc bych měl zmínit. Když jsem v České republice... řekl bych, že je to jeden z nejjednodušších migračních procesů v Evropě. Neříkám že ve světě, ale určitě v Evropě, ve srovnání s Francií, Polskem a Nizozemskem [země předchozí migrace]. Řekl bych, že to byl nejpohodlnější a uživatelsky nepřívětivější proces pro cizince, pro migranty... aby se zde mohli usadit. Je to hodně systematické. Mohu to porovnat se třemi zeměmi. Česká

republika je mnohem nápomocnější.“ (Ganesh, matematický analytik a výzkumník)

Ganesh dále pokračuje:

„Pokud vám z nějakého důvodu v době vaší žádosti o povolení k pobytu vyprší vízum, tak vám Česká republika vydá něco jako dodatečné vízum. Abyste se mohli pohybovat po světě. Pro migranty je to hodně důležité, v případě nouze můžeme jet do Indie. Mohl bych říct jeden příklad ve srovnání s Polskem [předchozí země migrace], jeden můj přítel se ocitl v mimořádné situaci, ale protože vydávání víza tam trvalo devět měsíců, tak z Polska nemohl po tuto dobu odcestovat. Na druhou stranu v České republice vám do pasu vystaví dodatečné vízum, abyste se mohli volně pohybovat.“ (Ganesh, matematický analytik a výzkumník)

Instituce hrají v životě migranta v Česku důležitou roli. Všichni respondenti žijí ve městech, kde se nachází služby a infrastruktura, které respondenti ve vztahu k životu ve městě oceňují a uvítali by je i ve své domovině. Nejčastěji zmiňována je cenově dostupná a spolehlivá veřejná doprava či prostor pro chodce:

„Veřejná doprava je úžasná. V Indii je veřejná doprava špatná. Zdejší veřejná doprava pro mě byla výzvou, protože dříve jsem si myslela, že veřejnou dopravou jezdí jen chudí lidé. Ale když jsem začala cestovat tady, tak jsem si říkala, že veřejnou dopravu máte úžasnou. V Indii to tak není, takže bych si přála, abychom měli tak skvělou veřejnou dopravu. Povím ti o jedné maličkosti, chodci zde nabývají na důležitosti. V Indii vás lidé přejedou, nikdo se kvůli vám nezastaví. Tady vám auta zastaví, abyste mohli přejít silnici. Vždy jsem si říkala: „Cože? Já tady mám práva? Chodci mají vlastní práva?!“. V Indii ani není pořádný prostor pro chůzi. Tady je prostor pro chodce větší než prostor pro auta.“ (Aisha, referentka)

S Aishou souhlasí i Jiya, která navíc vyzdvihuje pocit bezpečnosti, který zde cítí:

„Veřejná doprava, to je jedna ze základních věcí. Tady se ve všem můžu spolehnout na veřejnou dopravu. V Indii je to nemožné. A pak bezpečnost, je tu velmi bezpečno. V Indii se necítím tak bezpečně. Bydlím v hlavním městě

Nové Dillí, ale ani tam se necítím v bezpečí. Tady je to hodně bezpečné. V tom by se moje země mohla od Česka něco naučit.“ (Jiya, výzkumnice)

Mezi další oceňované aspekty patří organizované státní systémy a dodržování pravidel:

„Některé systémy jsou velmi organizované, například policejní systémy, dopravní systém. Takže jedna věc, která se mi na České republice líbí, je to, jak jsou věci organizovány ve vládních systémech.“ (Manish, datový analytik)

„Dodržování pravidel. Češi jsou v dodržování pravidel velmi vytrvalí. V Indii bychom to taky potřebovali. Dodržovat pravidla jsem se naučil tady, a taky být trpělivý. Je to dobrá věc.“ (Kamal, Ph.D. student)

Chandra zase vidí největší přínosy v sociálních výhodách, které mu Česko poskytuje:

„Mám spoustu sociálních výhod – zdravotní výhody, benefity, které dostáváte od vlády. Toho se my v Indii nedočkáme. Kdybychom to v Indii taky měli, tak by to bylo mnohem lepší.“ (Chandra, architekt)

Další zřetel je ze strany respondentů brán na standard zdravotní péče a dostupnosti zdravotnických zařízení:

„Zdravotnická zařízení jsou tu číslo jedna. Dělají zde dobrou práci, lidé jsou zde poctiví. Kdyby se tohle zavedlo v Indii... je to potřeba.“ (Narayan, výzkumník)

Naproti tomu Manish a Rahul se během jejich pobytu v České republice setkali spíše s negativními přístupy ze strany zdravotní péče. Nedostatky vidí zejména v kapacitách doktorů přijímat nové pacienty, které jsou mnohdy naplněné. Návštěvu doktora či zdravotnického zařízení vnímají jako výzvu:

„Stále se setkávám s určitými potížemi v praktickém, každodenním životě. Například nemocnice, najít si lékaře nebo zubaře. Tyto věci jsou trochu obtížné.“ (Rahul, designer)

Manish porovnává svou zkušenost s Indií:

„Jednu věc bych chtěl zdůraznit, a to je lékařská realita mezi Indií a Českou republikou. V Indii je lékařská situace taková, že kdykoli potřebujete lékaře, stačí vejít do nemocnice nebo na kliniku a ať se děje co se děje, lékař udělá vše pro to,

aby se ujistil, že si na vás udělá čas. Pokud to není velmi kvalifikovaný nebo velmi známý odborník. V opačném případě, kdykoli budete mít nějakou zdravotní situaci, tak se vám dostane mnoha možností lékařské pomoci. Ale tady je to výzva. Když k vám přijde pacient, který potřebuje pomoci, tak mu nemůžete říct, že nepřijímáte nové pacienty, protože na to nemáte kapacitu. Tohle nejsou lékařští odborníci.“ (Manish, datový analytik)

9.3 Pracovní prostředí

Mezi další aspekty úspěšné integrace přistěhovalců v České republice patří i kvalitní podmínky pracovního prostředí, ve kterém se pohybují. Tyto podmínky ovlivňují jejich fyzické zdraví i duševní pohodu. Ani jeden z respondentů nezmínil žádné obtíže, které by ve svém pracovním prostředí prožíval. Tento fakt může vyplývat z reality respondentů, kteří pracují především v mezinárodním prostředí, které přispívá k inkluzivní, podpůrné a posilující integraci a v některých případech i k rozhodnutí v České republice setrvat:

„Je zde opravdu dobré pracovní prostředí, kvůli kterému jsem se rozhodl, že zde zůstanu a najdu si práci.“ (Rahul, designer)

„Líbí se mi profesionální přístup, který lidé mají k práci. Lidé jsou tu velmi profesionální. To je něco, co by se v Indii mohlo zlepšit. Zvláště ve světě korporací.“ (Manish, datový analytik)

Podobně se vyjadřuje i další respondentka:

„Líbí se mi tady vedení pracovního prostředí. Je zde dobrá rovnováha mezi pracovním a soukromým životem. Někteří lidé si mohou myslet, že to tak nefunguje, ale já si nemyslím, že tomu tak je. Pracovní prostředí je tu... pracujete 8 hodin a po práci mám dostatek času na rodinu. To se mi líbí. Víš, i během svátků... Velikonoce, Vánoce... nejde o náboženství nebo kulturu, ale o trávení času s rodinou, přáteli. Víte, děláte věci, které vás dělají šťastnými, které vás udržují zdravé. To jsou věci, které se mi líbí.“ (Amyra, manažerka)

Udržování zdravé rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem vyzdvihuje i Aisha, která tento prvek uvádí jako jeden z důvodů její nevěle vrátit se do Indie. Tato „pracovní

norma“ není zakomponována do socio-kulturních hodnot Indie a její problematiku spojuje s narušením její psychické pohody. Právo na blahobyt jedince tak podtrhuje jako jeden z nejdůležitějších aspektů nejen jejího rozhodnutí v oblasti další emigrace, ale také jej uvádí jako důležitou součást své integrace v Česku:

„Určitě se nikdy nevrátím. (...) V Indii neexistuje rovnováha mezi prací a životem. Dříve jsem pracovala 15 hodin denně. Psychické zdraví pro mě tedy nabylo na důležitosti, osobní život nabylo na důležitosti, toho si zde opravdu vážím. (...) Tady pracujete 7-8 hodin denně a pak se o práci už nestaráte, takže máte život mimo práci. Nikdy předtím jsem neměla život mimo práci. Když se mě zeptáš „jaké jsou tvoje koníčky?“, neměla jsem žádné koníčky, pořád jsem jen pracovala. Takže se mi líbí, že si lidé tady zakládají na důležitosti osobního života, duševního zdraví, celkového zdraví, celkové pohodě člověka.“ (Aisha, referentka)

9.4 Rasismus a diskriminace

Etnická a rasová diverzita společnosti patří mezi nevyhnutelné důsledky migrace. Xenofobie a rasismus často vytvářejí propast rozdělující soudržnost hostitelské společnosti s cizinci. Zkušenosti s diskriminací tak mohou negativně ovlivnit duševní a fyzické zdraví migrantů a narušit jejich integrační proces. Příběhy respondentů, kteří zde přišli do kontaktu s rasismem i diskriminací, se odehrávají nejen ze strany české společnosti, ale také ze strany zaměstnavatelů. Dále se často se vrací k problematice neznalosti českého jazyka, a svůj pohled přenáší i na rozdíl mezi městy a vesnicemi:

„Stalo se mi několik věcí. Jedna z nich... když jedete veřejnou dopravou, tak od vás všichni čekají, že budete mluvit česky, i když vidí, že jste cizinec. Ukazují si na vás. Taky během zaměstnání... když jste migrant, tak je změna zaměstnání dlouhý proces, myslím tím ze strany náborářů, nevezmou vás. Prostě vám to odepřou, protože na papíře vidí, že tu nepracujete dlouho, a tak nemáte nárok. Neříkám, že to dělají všichni. Ale někteří... všichni jsou způsobilí, ale vás prostě přeskočí“ (Amyra, manažerka)

Další respondent se v tváři tvář potkal s rasistickými činy, které vyústily až ve fyzické napadení. Tuto situaci však kvůli jazykové bariéře nebyl schopen řešit:

„Ano, stalo se mi několik incidentů. Někdy na to nechci ani vzpomínat. Jednou se to dokonce dostalo do fáze, kdy mě tu někdo fyzicky napadnul. Některé zážitky nejsou moc příjemné a asi mám i pocit, že bych si přál, aby se to nestalo zrovna mně. Ale je to tak, jak to je. Ve skutečnosti ten, o kterém jsem mluvil, byl... když se to stalo, musel jsem dokonce zavolat policii. Byla to ale nešťastná situace, protože nemluvili anglicky, takže mi nebyli schopni rozumět.“
(Manish, datový analytik)

Manish pokračuje ve svých myšlenkách takto:

„Myslím, že je zapotřebí hodně vzdělávání, povědomí. To je moje upřímná zpětná vazba. Myslím, že lidé nejsou otevření cizincům. Za své dva roky můžu říct, že jsem toho zažil hodně. Lidé se na mě dívali s opovržením. Někdy jen chcete někoho oslovit a lidé od vás prostě odejdou, někdy si vedle vás nechtějí sednout v tramvaji. Někdy jdete prostě na nějaké místo, třeba do restaurace, kde jsou místní a civí na vás. Ano, myslím, že je zapotřebí hodně osvěty a vzdělávání, aby se Čechům ukázalo, že cizinci nejsou mimozemšťané, ale že jsou to lidé a měli byste se k nim chovat jako k lidem, a ne jako k něčemu jinému“
(Manish, datový analytik)

Mezi respondenty se najdou i tací, kteří se s diskriminačním chováním setkali, ale tuto skutečnost si nepřipouští a spíše ji odůvodňují strachem české společnosti z cizinců:

„Myslím si, že se to děje všude... stalo se mi to, ale příliš mě to neovlivňuje. Možná pětkrát nebo šestkrát, víc ne. (...) Myslím si, že v lidech panuje strach z cizinců. Slyšel jsem to od mnoha lidí, kteří jsou cizinci a žijí tady v České republice. A je to trochu... Někdy se jim to stane, špatné zkušenosti. Někteří z nich byli... slyšel jsem, že na ně byli lidé hrubí.“ (Rahul, designer)

Někteří respondenti se s xenofobním jednáním či rasismem mířeným přímo proti nim osobně nesetkali. I přes to jsou si přítomnosti těchto událostí vědomi. Jeden z respondentů srovnává míru rasismu ve městech a na vesnicích:

„Abych byl upřímný, když jste na vesnici, tak je to intenzivnější. Není to tak, že by tam lidé nenáviděli cizince. Spíš jde o pocit... jako by nemluvili svým

jazykem, takže jsou trochu stydliví nebo... jak bych to řekl... chladní. Protože nevědí, jak komunikovat. Když jedete do Prahy nebo tak, setkáte se tam s rasismem, tam jsem to pociťoval. Ale v Brně jsem to ještě nezažil. Brno je velmi vstřícné, přívětivé pro všechny. Možná jde o to, že Brno a Olomouc jsou studentská města České republiky. Je tady mnoho národů. Ale vesnice... je to část státu, která je stále v komunistické éře, takže je tam určitý druh rasismu. Ale abych byl upřímný, v Brně jsem toho moc neviděl. Osobně jsem se s tím nesetkal.“
(Chandra, architekt)

Anika sdílí své pouto s „lidmi ze západu“:

„Může to znít velmi hloupě, ale mám silné pouto s lidmi ze západu. Nikdy jsem neměla žádný problém, takže je mi tu lépe než v mém rodném městě. U některých lidí jsem si všimla, že... nechci je odsuzovat, ale někteří lidé jsou vůči cizincům lhostejní. Já mám ale velké štěstí. Mám tu přátele, kteří mi jsou velmi drazí. Takže jsem nikdy nepocítila diskriminaci, myslím tím rasovou diskriminaci nebo něco takového.“ (Anika, Ph.D. studentka)

Podobně se i další respondenti dle jejich slov nesetkali s žádným diskriminačním vyloučením:

„Nikdy jsem žádnou diskriminaci necítila, opravdu nikdy. Když jsem sem přišla, tak se mi dostalo úžasného přivítání od mého týmu, všichni na mě byli moc milí. Občas samozřejmě dochází ke konfliktům s mými kolegy. Napadá mě je jen jedna příhoda... když jsem šla do obchodu a jeden muž na mě křičel: „Když jsi v Česku, tak bys měla mluvit česky!“, to byl jediný incident. Nikdy se mi nic horšího nestalo. Nikdo na mě nehledí. Když se mluví o rasistických lidech, tak vás napadne, že se na vás budou dívat, věnovat vám pohledy. Ne, s tímto jsem se nikdy nesetkala. Lidé jsou tu na mě milí, vážně. Nečekala jsem to, ale doufám, že to tak bude pokračovat.“ (Aisha, referentka)

„Nikdy jsem necítil žádný druh diskriminace, špatného chování. Ne, nic z toho se mi nestalo.“ (Ganesh, matematický analytik a výzkumník)

„Necítím, že bych zažívala nějaký rasismus nebo problémy tohoto typu.“
(Jiya, výzkumnice)

10 Transnacionalismus

10.1 Vytváření a pocit domova

Další, bezpochyby důležitou součástí integračního procesu, je pocit sounáležitosti. Migranti si v tomto ohledu tvoří své nové domovy a zachovávají si některé návyky, které si sem přivezli z Indie. Zvyky, které respondenti nejčastěji zmiňují, a které jim pomáhají vytvářet si pocit domova, jsou zejména vaření typických indických jídel a praktikování činností, které je spojují s jejich spiritualitou:

„Držím si stravovací návyky, to rozhodně. V Indii máme pikantní jídlo. Po příchodu sem jsem zhubla, protože jsem nemohla najít žádné dobré indické jídlo. Tak si vařím.“ (Aisha, referentka)

„To, jak si vytvářím domov, jak se tu cítím doma, je samozřejmě jídlo. Myslím tím stravovací návyky, které jsem měl v Indii. Bohužel, v mé situaci... jsem trochu divný. V žádné restauraci jsem ještě nenašel má oblíbená jídla, kromě jednoho nebo dvou, ale sotva. Jo, jídlo je něco, díky čemu se tu cítím jako doma.“ (Manish, datový analytik)

Ve spojitosti se spiritualitou se respondenti vyjadřují takto:

„Jsem člověk, který rád cvičí jógu a medituje. Takže tu dělám svá dechová cvičení. V Indii jsem taky pila hodně vody, tento zvyk jsem si zachovala. Obecně nemám ráda medicínu, takže jsem si ponechala i tento zvyk v používání bylinek, organických látek. Toho se budu držet i do budoucna. Takže hlavně jóga a meditace, mantry.“ (Anika, Ph.D. studentka)

„Také jsem rád, když vidím, že jsou tu někteří lidé, kteří jsou tak trochu duchovní. Jsou tu lidé, kteří chápou jógu a spiritualitu a spojení mezi spiritualitou a lidským tělem. To jsou některé z věcí, díky kterým mám pocit, že jsem stále někde doma.“ (Manish, datový analytik)

Mezi další zvyky respondentů, které si ze svých domovů ponechali a přivezli si je do České republiky, patří i jejich koníčky a zájmy:

„Svůj domov si zařizuji co nejútulněji. Mám doma všechno, co chci. Posledních 15 let navrhují různá akvária, a to dělám stále. A jsem labužník, hodně jím.“

Rád cestuji, to také stále dělám. Ano, většina zvyků, které jsem měl, se nezměnila. Osobnost, kterou jsem v Indii, a kterou mám zde se nezměnila,“ (Chandra, architekt)

Domov si zde tvoří ponecháním si svých každodenních návyků:

„V Indii jsem vstával v pět hodin ráno, tady to dělám také.“
(Narayan, výzkumník)

Respondenti si tu však osvojili i nové návyky, například tu začali více sportovat:

„Taky se mi líbí, že většina lidí tady hodně tíhne k péči o sebe, co se týče kondice a toho všeho. To je něco, co se v mém životě opravdu změnilo. Bylo to tam, ale po příchodu sem se to zlepšilo, protože když vidíte lidi pořád jezdit na kole, pořád běhat, dělat všechny druhy sportovních aktivit, tak ti to dodá tu atmosféru, že tohle je místo, kde s tím musíte žít, nebo se tomu tempu vyrovnat.“ (Manish, datový analytik)

„Turistika. Chodím s kolegy na procházky a výšlapy. To jsem v Indii určitě nedělala.“ (Jiya, výzkumnice)

Další respondenti si osvojili ideu „poznávání nového“, kterou by v Indii taktéž uvítali:

„Nový zvyk, který tu mám, je... Nesleduji tu tolik televize a filmů. A řekl bych, že jsem si vytvořil zvyk zkoušet stále něco nového, už se nedržím starých představ.“ (Rahul, designer)

„Líbí se mi česká otevřenost pro všechno. Někteří Indové by se tohle taky měli naučit.“ (Ganesh, matematický analytik a výzkumník)

V důsledku migrace zažívají přistěhovalci ztrátu známého – jazyka, postojů a hodnot, sociálních struktur a podpůrných sítí. Pocity smutku a osamění jsou přirozenou reakcí na ztrátu některých prvků jejich kultury, a také na odloučení od členů rodiny:

„V Indii nebo kdekoli v Asii je kultura jiná. Soustředíme se více na rodinu a přátelé, snažíme se pořádat festivaly, různé festivaly po celý rok, každý měsíc pořádáme více než jeden festival. Tohle si moc užíváme, užíváme si je ve skupinách nebo jako celá komunita. Ale tady nám to chybí. Cítíme se trochu

osaměli. Tady je to jiné. Samozřejmě je to tak v pořádku, není na tom nic špatného. Jen je to jiné, v Indii se soustředíme na takové věci, takové prostředí.“ (Narayan, výzkumník)

„Byla jsem úplně sama. Dostala jsem ubytování od univerzity, kde byly dva pokoje rezervované pro mě a mého syna. Bohužel, můj syn nedostal vízum, a tak jsem ho nemohla vzít s sebou. Cítila jsem se velmi osaměle a stýskalo se mi po domově. Každou chvíli jsem s rodiči volala přes videohovory, můj syn zůstal s nimi v Indii. Potom jsem si ale na tento život zvykla.“ (Anika, Ph.D. studentka)

Manish vnímá odloučení v důsledku nedostatečné inkluze české společnosti, které zařazuje do kulturních rozdílů mezi Indií a Českou republikou:

„Největší kulturní rozdíl, kterému jsem čelil, podle mě souvisí s kulturou. V Indii jsou lidé vřelejší, přívětivější, inkluzivnější. Tady... nechci použít slovo „chladný“, ale řekl bych, že lidé tu nejsou moc vřelí. Myslím si, že je to spíše kulturní záležitost. Lidé se chtějí zabývat jen vlastními věcmi, spíš než aby byli otevření ostatním. Chtějí se držet věcí, které znají, viděli, nebo slyšeli. Když máme v Indii cizince, tak je vítáme s úsměvem, ujišťujeme se, že s nimi komunikujeme a vítáme je jakýmkoli možným způsobem. Snažíme se být vstřícní, to je naše kultura.“ (Manish, datový analytik)

Chandra má podobný názor:

„Upřímně, osobně se s Čechy prostě neztotožňuji. Všichni mí přátelé jsou... mám přátelé ze Španělska, mám přátelé z Indie, mám rumunské přátele, řecké přátele. A všichni jsou jako já. Všichni si budují kariéru, potřebujeme se nějak socializovat. Jsou jako já, takže se už necítíme jako outsideri. Češi jsou hodně uzavření. S cizinci se tak snadno nespřátelí. Dobře, mluví s námi, to ano, ale spřátelit se nebo tak něco je pro ně těžké. (...) S českou společností jsem nebyl v kontaktu. Jako cizinec jsem tu neustále mezi cizinci.“ (Chandra, architekt)

V diskusi zaměřující se na kulturní rozdíly, kterým migranti museli čelit po svém příchodu do České republiky, se respondenti dělí na dvě skupiny. První skupina vnímá Českou republiku a Indii jako dva rozdílné světy, které se od sebe liší v mnoha ohledech. Především však ve společenských normách a v každodennosti jedince:

„Je to jako srovnávat jablka a pomeranče. Je to úplně jiné. Máme velmi odlišnou kulturu. Ve srovnání s Českou republikou jsme velmi ortodoxní, tady jsou všichni velmi moderní. Například pokud jde o vztahy, manželství, tak v Indii to v porovnání s Českou republikou není natolik otevřené. Řekla bych, že to je velký kulturní rozdíl. Krátké oblečení nemůžete nosit všude. Ve velkých městech je to v pořádku, ale ne všude. A musíte si dávat pozor na vaše chování. Věci, které tu Češi mohou dělat, by se v Indii považovali za velmi... jak to říci... neslušné. Ne neslušné, ale neuctivé. Mezi Indií a Českou republikou je mnoho rozdílů, je to hlavně o kultuře.“ (Jiya, výzkumnice)

„Myslím si, že je to tu více liberální, což je opravdu dobré, řekl bych. Existuje tu velký výběr toho, co můžete dělat. Máte vlastní volbu. Myslím si, že vliv rodiny je zde menší. Máte otevřenější možnost volby.“ (Rahul, designer)

Druhá skupina respondentů zastává názor, že se dnešní Indie začíná kulturně podobná západním zemím, a proto zde nevnímají žádné rozdíly, se kterými by se museli vyrovnávat:

„Před mým příchodem sem jsem bydlel v Novém Dillí, a Nové Dillí je podobné západní kultuře. Takže tu pro mě není nic nového, žádný kulturní rozdíl, kterému bych musel čelit. Je to tu docela podobné jako v Dillí. Dillí má podobnou kulturu jako západní kultura, není to žádný velký rozdíl.“ (Kamal, Ph.D. student)

„Indie se v současné době stává spíše západní zemí. Myslím tím, že většina Indů se usazuje v USA nebo ve Velké Británii, takže kultura v Indii není zas tak odlišná. Polovina je západní a polovina je východní.“ (Anika, Ph.D. studentka)

10.2 Vazby přes hranice

Životy a vztahy migrantů jsou propojeny napříč hranicemi. Mnoho přistěhovalců udržuje své emocionální vazby s příbuznými z domova pomocí technologií, které jim umožňují zůstat s nimi v kontaktu a držet krok s nejnovějšími zprávami o jejich životě, ale i o jejich domově:

„S mojí rodinou si často volám, alespoň jednou nebo dvakrát za den.“
(Rahul, designer)

„S přáteli v Indii jsem v kontaktu, bavíme se o tom, jak se tam mají, co je nového v Indii, jak se to má tady a tak. Občas si povídáme o svých zážitcích, občas se mi stýská po domově.“ (Manish, datový analytik)

Respondenti mají díky technologiím také možnost přímo zasahovat do životů svých blízkých, i přes to, že jsou od sebe vzdáleni tisíce kilometrů daleko. Moderní doba jim tak pomáhá ujistit se, že jejich rodinám nic nechybí:

„Naštěstí jsou dnes technologie natolik vyspělé, že můžu sedět tady a používat všechny ty aplikace které fungují v Indii. Takže můžu svým rodičům objednat jídlo nebo potraviny, také léky. Jen tu sedím a doma se to vše uskuteční. Snažím se je podporovat, jak jen to jde.“ (Manish, datový analytik)

Své vztahy s rodinou udržují respondenti i návštěvami svých domovů v Indii:

„Domov navštěvuji alespoň jednou za rok.“ (Rahul, designer)

„Vždy se za svou rodinou vracím, musím tam pro ně být.“ (Narayan, výzkumník)

Minulost a současnost migrantů v zahraničí jsou často spojovány s jakousi nadnárodní ekonomickou aktivitou, konkrétně s remitencemi, které mohou ovlivnit jak blahobyt domácností příjemců, tak i úroveň jejich spotřeby a mohou představovat určitou formu „pojistky“ vůči vnějším šokům:

„Samozřejmě mé rodiče podporují finančně. Starali se o mě celý život, takže teď je řada na mně, abych se o ně postaral.“ (Manish, datový analytik)

„Samozřejmě, své rodině posílám nějaké finance, také jim poskytuji emocionální podporu. Cokoli mohu udělat, nebo je podpořit slovy, podpořit jejich finanční záležitosti – žádný problém. Dělá to obrovský rozdíl. Všímám si, že teď některé problémy řešíme jiným způsobem, máme k nim jiný přístup. Všechno je klidnější, to se mi líbí.“ (Narayan, výzkumník)

Respondentka Amyra svou rodinu v Indii taktéž podporuje finančně, mezi její vazby však patří i sloučení s rodinou:

„Rozhodně je podporuji finančně. Taky tu se mnou bydlí rodiče, takže sloučení rodiny. Takže ano, podporuji svou rodinu hodně. Je to něco, co jsem si dovezla z indické kultury. Je to jakoby... přestěhujete se sem, ale něco si dovezete s vámi. Pravděpodobně i někoho z rodiny.“ (Amyra, manažerka)

Jeden z respondentů si svou nadnárodní identitu buduje i formou filantropie, která se projevuje v situacích, kdy se lidé v jeho domovině ocitnou v obtížné situaci, nebo se vypořádávají s nepříznivými environmentálními faktory:

„V širším pohledu, když dělám něco pro společnost... je mi někdy líto lidí v Indii, o které není postaráno. Je to spíše politická otázka. Jsou to lidé, kteří jsou vystaveni obtížným situacím, lidé, které postihne nějaká katastrofa. Vždy něco daruji. Třeba v době pandemie, nebo když se objeví nějaká přírodní katastrofa.“ (Ganesh, matematický analytik a výzkumník)

U některých respondentů je situace opačná a podpory od rodiny se dostává jim:

„Upřímně, není třeba, abych je podporoval. Moje rodina se má dobře, můj otec je pronajímatel. V žádném případě je tedy nepodporuji finančně. Moje rodina je finančně stabilní. Spíš žádám podporu od své rodiny. Potřebuji svůj čas na studium a práci.“ (Kamal, Ph.D. student)

Další respondentka necítí potřebu poskytovat podporu svým blízkým:

„Jsem svobodná, takže nemusím dělat nic. Vše dělám jen sama pro sebe. Nemám manžela ani děti. Cokoliv dělám, dělám jen pro sebe. Pro ostatní nic dělat nemusím.“ (Jiya, výzkumnice)

Narayan debatu o transnacionalismu opět rozšiřuje o sociální remitence. V České republice by se rád dále věnoval vědě, během níž by využil svých znalostí a zkušeností, které si s sebou přivezl z předchozích míst jeho migrace, ale také které nabyl zde, v prostředí své pracovní skupiny:

„Chci tady dál pracovat ve vědě, dělat dobrou vědu. Byl jsem v Dubaji, byl jsem v Izraeli. V Indii jsem působil už dávno. Krátce jsem pracoval na univerzitě

v Londýně. (...) V mém profesním životě jsem se naučil mnoho věcí. Hodně jsem se naučil i od své skupiny tady, od mého vedoucího skupiny, od mých kolegů a všech.“ (Narayan, výzkumník)

Transnacionální kontakty nejen v České republice, ale i v dalších zemích po celém světě, byly pro některé z respondentů vytvořeny jejich rodiči, a to dávno před tím, než se narodili:

„Musím být upřímná. Než jsem se narodila, tak můj otec cestoval do Prahy, to byla jeho první mezinárodní cesta v roce 1979. Takže když cestoval do mnoha částí světa, i teď když cestuje do většiny zemí Schengenského prostoru, tak si tvoří spoustu přátel. Vím, že má spoustu českých přátel. Máme spoustu rodinných přátel, kteří jsou Evropané, a z České republiky máme opravdu velkou spoustu přátel. Jsou to velmi dobří lidé. Díky tomu vím i hodně o Praze, viděla jsem spoustu krásných obrázků.“ (Anika, Ph.D. studentka)

Ganesh přináší své poznatky o tom, jakým způsobem jsou transnacionální sítě tvořeny navazováním vztahů mezi Českou republikou a Indií:

„Problém je, že v Indii máme velkou rozmanitost. Rozmanitost v mnoha aspektech – mnoho náboženství, kultur, jazyků. Tolik rozmanitosti. Měli bychom se více zaměřit na vzdělání, technologie a aplikaci těchto věcí. Myslím, že by to mohlo být dobré v obou směrech – získat nějakou strategii z České republiky a naopak. Vidím teď spoustu zpráv o indicko-českých vztazích, které se navzájem adaptují formou kultury. Česká kultura si adaptuje indickou a indická kultura si adaptuje zase tu českou. A co se týče vědy a techniky, to se také vyvíjí skvěle. V blízké budoucnosti čekám, že toho bude víc. Obecně vidím, že je to na správné cestě.“ (Ganesh, matematický analytik a výzkumník)

Diskuse

Je jasné, že socio-ekonomické klima hostitelské společnosti, ve kterém se migranti pohybují, je jedno z nejdůležitějších faktorů jejich integrace. Je tedy důležité, aby se migranti cítili akceptováni na všech úrovních. Předpokladem dobře fungující společnosti jsou sdílené pocity sounáležitosti, které mimo jiné zvyšují kvalitu života, a mezi jejichž klíčové prvky patří i úroveň vzdělání migrantů. Klasické teorie interpretují integrační procesy jako soubor dimenzí, které na sebe navazují a vzájemně se doplňují – jedna dimenze integrace povede k druhé. V případě úrovně vzdělání tyto teorie tvrdí, že čím více je člověk vzdělaný, tím více posiluje své schopnosti asimilovat se v zemi svého pobytu.

V literatuře zabývající se integračními procesy kvalifikovaných migrantů je však často popisován fenomén integračního paradoxu (de Vroome et al., 2014; Verkuyten, 2016; Geurts et al., 2020), který dochází k závěru, že migranti s vyšším vzděláním, a kteří jsou zároveň i více ekonomicky integrováni, mívají nižší pocit sounáležitosti se svou hostitelskou zemí, namísto toho, aby se k ní více obraceli. Studie v Nizozemsku (de Vroome et al., 2014) například zjistila, že imigranti s vyšším vzděláním vnímají ze strany hostitelské společnosti více diskriminace a určitou dávku neúcty k menšinám. Další studie (Geurts et al., 2020) zabývající integračním paradoxem tureckých imigrantů v Nizozemsku zase došla k závěru, že někteří imigranti interpretují národní sounáležitost mnohem komplexněji a cítí se, jako by nepatřili k žádnému konkrétnímu národu, ale místo toho se identifikují s národní entitou.

Výzkum této práce se zabývá způsoby integrace kvalifikovaných indických imigrantů v České republice. Rozhovory s nimi odhalují, že znalost českého jazyka považují za nejdůležitější součást jejich integrace. I přes to, že většina respondentů má magisterský a doktorský stupeň vzdělání a v Česku pobývají několik let, tak jsou jejich jazykové schopnosti omezeny na úroveň, ve které nejsou schopni interagovat s místními obyvateli, kteří neovládají anglický jazyk:

„Když jsem sem přijel v roce 2015 nebo 2016, tak tu byla jazyková bariéra. Většina lidí tu nemluví anglicky a v podstatě, když nemluvíte česky, tak se cítí [Češi] trochu vystrašení. (...) Obě strany musí mezi sebou interagovat, tou bariérou je jazyk.“ (Narayan, výzkumník)

„Někdy si myslím, že jedinou bariérou je pro mě jazyk. Nic jiného,“
(Kamal, Ph.D. student)

Integrační paradox se zde neprojevuje jen ve znalostech jazyka, ale také v tom, jakým způsobem si imigranti nachází své místo ve společnosti. Respondenti si museli zvykat na kulturní rozdíly, které se odráželi především v právech na blahobyt a svobodu jedince, nebo v hodnotách rovnováhy mezi pracovním a osobním životem. Někteří respondenti si v místních komunitách nenacházejí přátele, protože cítí uzavřenost české společnosti vůči nim:

„Češi jsou zdvořilí, jsou docela milí, nevadí mi. Myslím si ale, že se potřebují více otevřít cizincům. Myslím si, že k cizincům nejsou tak otevření jako třeba ve srovnání s jinými zeměmi na západě.“ (Jiya, výzkumnice)

Jeden z respondentů sice nemá těžkosti s adaptováním se na české prostředí, ale i v jeho případě necítí s českou komunitou žádné spojení. Jeho důvodem je pracovní časová náročnost:

„Začleněný do místní komunity nejsem. Kromě mých profesorů a lidí v mém okruhu, se s Čechy nepotkávám. Chci se s nimi asimilovat, ale upřímně jsem na to ještě neměl čas.“ (Ganesh, matematický analytik a výzkumník)

Respondenti také zmiňují roli města, a shodují se na tom, že se jim lépe integruje v menších městech jako je Olomouc nebo Brno:

„Jsme tu spokojeni, daří se nám tu. Naše skupina tu dělá skvělou práci. Je to hezké místo, především Olomouc. V Praze jsem strávil roky, ale ve srovnání s Prahou mi Olomouc přijde přívětivější. Je to malé klidné město, které mi padne.“
(Narayan, výzkumník)

Obecně označují respondenti českou společnost jako přívětivou, milou a nápomocnou, a to i přes překážky a těžkosti, se kterými se musejí vypořádat:

„Češi k nám přistupují dobře, jsou příjemní, pomáhají nám.“ (Kamal, Ph.D. student)

„S Čechy tu mám skvělou zkušenost. Všichni jsou na mě milí. Stačí se usmívat a ptát se. Pamatuji si, že jsem šla jednou na ambasádu a nemohla jsem ji najít,

tak jsem požádala dva kolemjdoucí o pomoc, kteří pak šli se mnou, aby mi ukázali, kde to je. Byli moc laskaví.“ (Aisha, referentka)

Výzkum práce také přinesl značné výpovědi respondentů o tom, jak se během jejich migračního procesu změnila i jejich osobnostní charakteristika. Literatura na toto téma je téměř neexistující, a to nejen v případech kvalifikovaných migrantů, ale i v obecně teoretické rovině zabývající se dopady migrace. Výzkumy, které se zabývají osobním růstem během cestování, se zabývají spíše sezónními a turistickými cestami do zahraničí a jejich vlivem na trávení smysluplného života, který je běžně definován jako osobní růst (Wickens et al., 2010). Tyto výzkumy se tak téměř výhradně zaměřují na osobní růst jedinců bez migračního pozadí.

Nedávná studie Anschütz a Mazzucato (2022) se zabývá mobilitou mladých migrantů ghanského původu pobývajících v Belgii a optikou jejich osobního růstu během podnikání „návrátových návštěv“ z Belgie zpět do jejich země původu. Jejich výsledky ukázaly, že tito mladí migranti díky svým cestám získávají pocit sebevědomí a připomenutí si vlastní hodnoty, neboť si jsou schopni odpočinout od drsné belgické reality s diskriminačními náladami vůči imigrantům. Jejich změny v mentalitě a pohledech na svět se také odrazily v budoucích aspiracích – během svých návštěv viděli a rozvíjeli své podnikatelské nápady a uvědomovali si příležitosti, které by jim budoucí migrace mohla přinést. Návštěvy do země jejich původu je naučily otevřenosti a upozadily výhledy jejich budoucnosti, které byly ještě donedávna fixovány jen v jednom prostoru. Interakce a zkušenosti, které zažívali během svých návštěv domova, jim umožnily vybudovat si nejen transnacionální sítě, ale i povědomí o „životních možnostech“. Tato studie tak prokázala, že ačkoliv má transnacionální mobilita, či migrace obecně, hluboké dopady na socio-ekonomické vnímání migrantů, tak lze její vliv sledovat i v obohacení života.

I když se tato studie zaměřuje na přínosy „návrátových návštěv“ domova u mladých migrantů, podobné změny v osobnostních charakteristikách lze vypočítat i u respondentů výzkumu této práce. Otázku na jejich postoj k životu ve srovnání s někým, kdo nikdy nemigroval, zhodnotily především širším smýšlením a otevřeností vůči ostatním, i jejich představy o světě se již nefixují jen na prostředí Indie:

„Řekla bych, že ve srovnání s těmi, co moc necestují, mám širší pohled na věci. Když jsem byla v Indii, tak jsem to tak neměla. Když jsem se odstěhovala, uvědomila jsem si, že svět je docela jiný. Řekla bych, že se moje mysl otevřela spoustě věcí.“ (Jiya, výzkumnice)

„Když cestujete, pohybujete se po různých zemích, tak se stanete otevřenější. Když jste v jedné zemi a znáte jen jednu kulturu, tak nemáte ponětí o tom, co se děje mimo tento svět. Takže když začnete cestovat, pohybovat se a žít v různých zemích, poznáte jejich kulturu, jejich životní styl, jejich chování... také vás to změní. Ve mně je hodně změn. Myslím tím, když jsem byl v Indii a pak jsem začal cestovat... je to velký rozdíl.“ (Chandra, architekt)

I Amyra začala být otevřenější svému okolí:

„Myslím, že vás to více otevře, více přijímáte. Myslím, že více přijímám lidi, jsem otevřena jejich různým vlastnostem. Více teď přijímám, že nejsem jediná, která má pravdu, ale že i ostatní mohou mít pravdu, i když mluví o úplně opačných věcech. Migrace vás dělá více... otevřenější vůči lidem. Nikoho neupozadujete jen proto, že má jiný názor než vy.“ (Amyra, manažerka)

Respondenti také díky své zkušenosti s migrací začali být flexibilnější a sebevědomějších v situacích, které pro ně předtím bývaly neznámé:

„Když jste sami v zahraničí, tak se o všechno vlastně musíte postarat sami. Takže musíte být sebevědomější. Musíte své sebevědomí rozvíjet do bodu, kdy tyto situace budete zvládat. To je pro mě můj osobní rozvoj.“ (Narayan, výzkumník)

„Stanete se silnější, protože musíte čelit různým útrapám. Migrovat není snadné... vyřídit si vízum, jet do České republiky, získat povolení k pobytu, pak zase odjet zpátky do Nového Dillí... je to opravdu obtížné. Ale stanete se díky tomu zkušenější, usnadní vám to možnou budoucí migraci do jakékoli jiné země. Bude to pro vás jednodušší. Zažijete výzvu, která vás posílí.“ (Anika, Ph.D. studentka)

„Začnete být organizovanější. Naučíte se, jak si organizovat rovnováhu mezi pracovním a soukromým životem. Vnesete si do života tu správnou rovnováhu. V Indii toto stále chybí, ještě tam k tomu nedošli.“ (Manish, datový analytik)

Změnu v sebevědomí si lze ukázat na dalším z příběhů Aishy, která se celý svůj život cítila spíše „západní“, ale ortodoxnější indická kultura ji za její chování odsuzovala:

„V Indii jsem byla hodně „západní“, celý život jsem byla rebel. Nikdy jsem nikoho neposlouchala. Mí příbuzní to nepřijímali příliš dobře a v rodině jsem byla označována za rozmazlené dítě. Teď mé sebevědomí hodně posílilo. Peníze pro mě byly vším, to se změnilo. Tady je mi to jedno. Cestujte, využijte svůj život na maximum.“ (Aisha, referentka)

Stávající kvalitativní studie se jen málo věnují duševnímu růstu přistěhovalců a jejich pozitivním změnám v životě. Tento výzkum, mimo jiné, přinesl i pohled na dopad příležitosti osobního rozvoje a seberealizace.

Závěr

Diplomová práce se zabývá problematikou kvalifikované migrace do České republiky. V teoretické části popisuje obecně teoretický rámec typologie migrace, fází integrace, klasické teorie migrace, a jejich odlišnosti v porovnání s teorií transnacionalismu, která do migračních studií přináší komplexnější pohled na mobilitu migrantů, kteří působí v různorodých sociálních oblastech překračující geografické, politické a kulturní hranice. Teoretická část práce taktéž zformulovala historický vývoj migračních politik České republiky a faktory integrace cizinců na našem území.

Praktická část práce se zabývá migrací kvalifikovaných Indů do České republiky. Nejprve otevírá debatu o jejich migračních trajektoriích. V této části se práce dotazuje na motivace migrantů migrovat do České republiky a na jejich budoucí aspirace. Dozvídáme se, že jejich rozhodovací procesy o migraci se vážou především k životním příležitostem, které jim Česko nabízí. Tyto příležitosti se pojí k lepším pracovním podmínkám a k dokončení studia vyššího akademického stupně. Rozhodování v pre-migrační fázi ovlivňuje i vyvinutost ekonomiky České republiky, která migrantům přikládá pocit jejich individuální ekonomické stability. Rozhodování o budoucí migraci je různorodé a může se změnit na základě strukturálních podmínek života jednotlivých migrantů. Na tento fakt poukázal i výzkum práce. Trajektorie kvalifikovaných Indů v Česku jsou ovlivněny především příležitostmi, které se jim mohou naskytnout, a které ovlivní jejich návrat domů, přesun do třetí země, nebo trvalé usídlení se v České republice.

Práce dále zkoumá proces integrace a naráží především na problematiku znalosti českého jazyka, který se zdá být společným nepřítelem všech respondentů výzkumu. Znalost jazyka umožňuje migrantům integrovat se a socializovat se v hostitelské společnosti. Kvalifikovaní Indové zde shledávají jejich omezenou znalost češtiny jako největší překážku v jejich integraci a každodenním životě v Česku, a často kvůli tomuto omezení cítí jistou odtažitost české společnosti nejen vůči nim, ale vůči cizincům obecně. Problematiku jazykové bariéry zmiňují i v prostředí vládních institucí, kvůli které se setkávají s mnohými nesnázemi. Role institucí jistojistě představuje jeden z nejdůležitějších prvků, který integrační proces ovlivňuje. Migranti vidí velkou mezeru v procesu kompletování a vyřizování víz. České instituce tak považují za příliš

byrokratické a komplikované. V diskusi o institucích tak migranti navrhuji ulehčit tento proces využitím technologií a digitalizací. Tato překážka však není pravidlem. Někteří kvalifikovaní Indové, kteří mají s pobytem v Evropě dlouholeté zkušenosti, označují českou migrační politiku za přívětivou.

Pozitiva českých služeb a infrastruktury se pojí s životem ve městech. Migranti zde oceňují zejména dostupnou a spolehlivou veřejnou dopravu, sociální výhody a nadstandardní úroveň zdravotní péče a zdravotnických zařízení. Důležité však je, že vysoká úroveň zmiňovaných systémů, je jeden z faktorů, který přispívá k jejich rozhodnutím setrvat v České republice déle nebo se zde i usadit. Dalším takovým faktorem je pracovní prostředí, které Indové považují za kvalitní a podpůrné. Tento aspekt značně přispívá nejen k jejich úspěšné integraci na pracovním trhu, ale zlepšuje i jejich fyzickou a psychickou pohodu. Integraci kvalifikovaným Indům ztěžuje diskriminační nálada české společnosti, která je opět svázána s jazykovou bariérou, a která neumožňuje migrantům tyto negativní jevy v jejich životě řešit. Diskriminační chování mířené proti migrantům se dále projevuje v rasistických činech ve formách fyzického napadení a, dle slov některých respondentů, i strachem české společnosti z cizinců.

Poslední kapitola praktické části se zaměřuje na transnacionální aktivity migrantů. Tato část prvně přináší pohled na způsoby, jakými si zde kvalifikovaní Indové vytváří nejen domov, ale i pocit sounáležitosti. Migranti si „svou Indii“ připomínají zvláště vařením typické indické kuchyně. Zde jejich tradiční kultura nekončí a ze svého domova si přináší i prvky spirituality, koníčky a zájmy a každodenní návyky. Někteří migranti ale vnímají určitou míru odloučení spojenou se ztrátou „známého, například s jejich sociálními strukturami a podpůrnými sítěmi v Indii. Odloučení přisuzují i nedostatečné inkluzi a opět zmiňují uzavřenou mentalitu Čechů vůči přistěhovalcům. Dále se tato kapitola zaměřuje na budování sítí migrantů napříč hranicemi. Výzkum přináší zajímavé pohledy na udržování emocionálních vazeb s příbuznými v Indii pomocí technologií, které jim umožňují nejen kontakt s rodinou a přáteli, ale také přímý zásah do jejich životů. Mezi další transnacionální aktivity kvalifikovaných Indů v Česku patří zasilání remitencí, kterými podporují blahobyt svých blízkých v Indii. Pozoruhodný je prvek filantropie, kterým si respondenti taktéž mohou budovat svou nadnárodní identitu a udržovat transnacionální vazby.

Seznam literatury

Amartya, S. (1999). *Development as Freedom*. New York, Alfred A. Knopf, Inc. ISBN 0-375-40619-0. Dostupné z:

https://kuangaliablog.files.wordpress.com/2017/07/amartya_kumar_sen_development_as_freedombookfi.pdf

Amit, K, Riss, I. (2012). The Duration of Migration Decision-Making: Moving to Israel from North America. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39 (1), 51-67. DOI: 10.1080/13691183X.2013.723246. Dostupné z:

https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13691183X.2013.723246?casa_token=xcPsTkh17-AAAAAA%3A3UY_uJxXRbpR9GjXVLaw_spxwiz3mXOuljkBp1zGt_zB67H_n0xq4TRsvEc9_YoOrgELLCDfzSyh

Anschütz, S., Mazucatto, V. (2022). Travel and personal growth: the value of visits to the country of origin for transnational migrant youth. DOI: 10.1080/03057925.2022.2036593. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03057925.2022.2036593>

Baršová, A, Barša, P. (2006). Česká republika jako přistěhovalecká země. *Policy Paper*. Praha, Ústav mezinárodních vztahů. Dostupné z: <https://www.dokumenty-iir.cz/PolicyPapers/pbarsabarsova2006CRjakoPristehovaleckaZeme.pdf>

Baršová, A., Barša, P. (2005). *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno, Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-385-6. Dostupné z:

https://migraceonline.cz/doc/Kniha_Barsa_Barsova_Pristehovalectvi.pdf

Bernard, J., Mikešová, R. (2014). Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením. *Sociologický časopis*, 50 (4), 521-545. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/24642825.pdf?refreqid=excelsior%3A512e1865317f27929e32149e83391fb0&ab_segments=&origin=&acceptTC=1

Bertossi, C. (2012). The performative of colour blindness: race politics and immigrant integration in France, 1980-2012. *Patterns of Prejudice*, 46 (5), 427-444. DOI: 10.1080/0031322X.2012.718163. Dostupné z:

https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0031322X.2012.718163?casa_token=5LQ4nngnm7qYAAAAA%3AVa4u0P-5Q9sZKAb-jHuz5BlsqEmM73h4MMf0f1J83IbUzXaIgROsyOzp3ohFePZi0VtHIMYq1OM

Brabcová, I. (2009). Health condition of immigrants at a selected locality in the Czech Republic. I. – psychological determinants of health. *Journal of Nursing and Social Sciences*, 11 (2), 358-367. DOI: 10.32725/KONT.2009.056. Dostupné z: https://kont.zsf.jcu.cz/artkey/knt-200902-0012_zdravotni-stav-imigrantu-ve-vybrane-lokalite-ceske-republiky-i-psychosocialni-determinanty-zdravi.php

Burgers, J., Touburg, G. (2013). International mobility of professional knowledge from the Global South: Indian IT workers in the Netherlands. *Global Networks*, 13 (4), 517-534. DOI: 10.1111/glob.12012. Dostupné z:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/glob.12012>

Calenda, D., Bellini, A. (2021). The Challenging Integration Paths of Migrant Health Professionals: The Case of Filipino and Indian Nurses in the UK. *Professions and Professionalism*, 11 (1). DOI: 10.7577/993898. Dostupné z:

<https://journals.oslomet.no/index.php/pp/article/view/3898>

Carlin, J., Schewel, K. (2018). Revisiting aspiration and ability in international migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44 (6), 945-963. DOI: 10.1080/1369183X.2017.1384146. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1369183X.2017.1384146>

Carling, J. (2002). Migration in the age of imobility: theoretical reflections and Cape Verdean experiences. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28 (1), 5-42. DOI: 10.1080/13691830120103912. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/13691830120103912?needAccess=true&role=button>

Carling, J. (2014). The role of aspirations in migration. *Paper presented at Determinants of International Migration, International Migration Institute, University of Oxford*. Dostupné z: <https://jorgencarling.org/2014/09/23/the-role-of-aspirations-in-migration/>

Cerdin, J.-L. (2013). Who is a Self-Initiated Expatriate? Towards conceptual clarity of a common notion. *The International Journal of Human Resources Management*, 25 (9). DOI: 10.1080/09585192.2013.863793. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/259557320_Who_is_a_Self-Initiated_Expatriate_Towards_conceptual_clarity_of_a_common_notion

Cohen, R. (1995). *The Cambridge Survey of World Migration*. Velká Británie, Cambridge University Press. ISBN 0 521 44405 5. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-survey-of-world-migration/8413F48B654288286B220528E555097D>

Český statistický úřad (2022a). *Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO)*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534926/0001110s02.pdf/1fcd365f-493d-4be5-9879-5ab61dc9e089?version=1.0>

Český statistický úřad (2022b). *Metodika – nabývání státního občanství ČR*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/metodika-nabyvani-statniho-obcanstvi-cr>

De Vroom, T., Martinovic, B., Verkuyten, M. (2014). The Integration Paradox: Level of Education and Immigrants' Attitudes Towards Natives and the Host Society. DOI: 10.1037/a0034946. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/249993608_The_Integration_Paradox_Level_of_Education_and_Immigrants'_Attitudes_Towards_Natives_and_the_Host_Society

Divya, S., Arpita, M. (2013). Movement of IT professionals between India and the EU: issues and the way forward. Carim – India Research Report 2013/04. Dostupné z: <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/29466>

Drbohlav, D. (2003). Immigration and the Czech Republic (with a Special Focus on the Foreign Labor Force). *The International Migration Review*, 37 (1), 194-224. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/30037823.pdf?refreqid=excelsior%3A242de9e5a41f09000534a743acbc5871&ab_segments=&origin=&acceptTC=1 Drbohlav 2003

- Drbohlav, D., Uherek, Z. (2007). Reflexe migračních teorií. *Sborník české geografické společnosti*, 2 (12), 125-141. Dostupné z: https://geografie.cz/media/pdf/geo_2007112020125.pdf
- Esser, H. (2000). *Soziologie. Spezielle Grundlagen. Band 2: Die Kontruktion der Gesellschaft*. Frankfurt. ISBN 3-593-36383-6. Dostupné z: <https://www.proquest.com/docview/198283998?parentSessionId=Wa1sTrZKnBYcLqisvALUfbsmt3icxiH3RhX3igUj33M%3D>
- Eurostat (2019). *Acquisition of citizenship in the EU*. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8791096/3-09042018-AP-EN.pdf/658455fa-c5b1-4583-9f98-ec3f0f3ec5f9>
- Eurostat (2022). *Migrant integration statistics – active citizenship*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_-_active_citizenship
- Faist, T. (2010). *Diaspora and transnationalism: what kind of dance partners?* Amsterdam, Amsterdam University Press. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/j.ctt46mz31.4>
- Fernando, A. D. W., Cohen, L. (2016). Exploring career advantages of highly skilled migrants: a study of Indian academics in the UK. *The International Journal of Human Resources*, 27 (12), 1277-1298. DOI: 10.1080/09585192.2015.1072101. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09585192.2015.1072101>
- Gallup, J. L. (1997). *Theories of Migration. Development Discussion Paper No. 569*. Harvard Institute for International Development. DOI: 10.22004/ag.econ.294385. Dostupné z: <https://econpapers.repec.org/paper/agshariid/294385.htm>
- Garbayo, A. A., Maben, J. (2009). Internationally recruited nurses from India and the Philippines in the United Kingdom: the decision to emigrate. *Human Resources for Health*, 7 (37). Dostupné z: <https://human-resources-health.biomedcentral.com/articles/10.1186/1478-4491-7-37>

Geurts N., Davids, T., Spierings, N. (2020). The lived experience of an integration paradox: why high-skilled migrants from Turkey experience little national belonging in the Netherlands. DOI: 10.1080/1369183x.2020.1770062. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1369183X.2020.1770062>

Glick Schiller, N., Basch, L. Szanton Blanc, C. (1992). Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration. *Annals of the New York Academy of Science*, 645 (1), 1-24. DOI: 10.1111/j.1749-6632.1992.tb33484.x. Dostupné z: <https://nyaspubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1749-6632.1992.tb33484.x>

Glick Schiller, N., Basch, L. Szanton Blanc, C. (1995). From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. *Anthropological Quarterly*, 68 (1), 48-63. DOI: 10.2307/3317464. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/3317464#metadata_info_tab_contents

Hajro, A., Stahl, G. K., Clegg, C. C., Lazarova, B. (2019). Acculturation, coping, and integration success of international skilled migrants: An integrative review and multilevel framework. *Human Resources Management Journal*, 29 (3), 328-352. DOI: 10.1111/1748-8583.12233. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1748-8583.12233>

Heath, A. F., Schneider, S. L. (2021). Dimensions of Migrant Integration in Western Europe. *Frontiers in Sociology*, 6 (510987). DOI: 10.3389/FSOC.2021.510987. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fsoc.2021.510987/full#B27>

Heckmann, F., Bosswick, W. (2006). Integration of Migrants: Contribution of Local and Regional Authorities. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/297802930_Integration_of_Migrants_Contribution_of_Local_and_Regional_Authorities

Henig, D. (2007). Migrace: odborná studie. Durham, University of Durham. Dostupné z: <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/11025/15623/1/Henig.pdf>

Hercog, M., Siddiqui, Z. (2014). Experiences in the Host Countries and Return Plans: The Case Study of Highly Skilled Indians in Europe. Dostupné z: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-81-322-1810-4_9

Integrační centra (2022). *Integrační centra pro cizince*. Dostupné z: <https://www.integracnicentra.cz/>

ILO (2014). *Skilled Labour: A determining factor for sustainable growth of the nation*. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-hanoi/documents/publication/wcms_428969.pdf

IOM (2006). *IOM and Labour Migration Infosheet*. Dostupné z: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/our_work/ICP/IDM/Labour-Migration-Infosheet-2008.pdf IOM 2006

IOM (2022a). *IOM Definition of Migrant*. Dostupné z: <https://www.iom.int/about-migration>

IOM (2022b). *World Migration Report 2022*. Ženeva, International Organization for Migration. ISBN 978-92-9268-078-7. Dostupné z: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>

Jasinskaja-Lahti, I., Yijälä, A. (2011). The model of pre-aculturative stress — A pre-migration study of potential migrants from Russia to Finland. *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 499–510. DOI: 10.1016/j.ijintrel.2010.11.003. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0147176710001203>

Kerr, W. (2008). Ethnic Scientific Communities and International Technology Diffusion. *The Review of Economics and Statistics*, 90 (3), 518-537. Dostupné z: https://econpapers.repec.org/article/tprrestat/v_3a90_3ay_3a2008_3ai_3a3_3ap_3a518-537.htm:

Klopp, B. (2002). *German Multiculturalism: Immigrant Integration and the Transformation of Citizenship*. Velká Británie, Praeger Publishers. ISBN 0-275-97627-0. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23740507>

Kodoth, P., Jacob, T. K. (2013). International Mobility of Nurses from Kerala (India) to the EU: Prospects and Challenges with Special Reference to the Netherlands and Denmark. Carim – India Research Report 2013/19. Dostupné z : <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/29481/CARIM-India-2013%20-%2019.pdf?sequence=1>

Kugler, M., Rapoport, H. (2007). International labor and capital flows: Complements or substitutes? *Economic Letters*, 94 (2), 155-162. DOI: 10.1016/j.econlet.2006.06.023. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165176506002205>

Kušniráková, T., Čížinský, P. (2011). Dvacet let české migrační politiky: Liberální, restriktivní, anebo ještě jiná? *Geografie*, 4 (116), 497-517. Dostupné z: https://geografie.cz/media/pdf/geo_2011116040497.pdf

Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography* 3 (1), 47-57. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/2060063#metadata_info_tab_contents

MIPEX (2022). *Hodnocení MIPEX Česko*. Dostupné z: <https://www.mipex.eu/czech-republic>

Monti, A. (2015). Do transnational activities hinder integration? A critical appraisal of assimilation theory in relation to migrant transnationalism. Stockholm, Stockholm University. Dostupné z: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:859184/FULLTEXT01.pdf>

MPO (2021a). Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec. Odbor evropského a mezinárodního práva. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/ekonomicka-migrace/program-vysoce-kvalifikovany-zamestnanec--248246/#:~:text=C%C3%ADlem%20Programu%20je%20poskytnout%20podporu,zam%C4%9Bstnance%20ze%20v%C5%A1ech%20t%C5%99et%C3%ADch%20zem%C3%AD.>

MPO (2021b). *Program klíčový a vědecký personál*. Odbor evropského a mezinárodního práva. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/ekonomicka-migrace/program-klicovy-a-vedecky-personal--248245/>

MPO (2021c). *Program kvalifikovaný zaměstnanec*. Odbor evropského a mezinárodního práva. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/ekonomicka-migrace/program-kvalifikovany-zamestnanec--248247/>

MPSV (2020). *Modré karty pro cizince v České republice*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/pro-cizince-1>

MVČR (2016). *Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu*. Ministerstvo vnitra České republiky. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

MVČR (2021a). *Čtvrtletní zpráva o migraci – IV. 2021*. Ministerstvo vnitra České republiky. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>

MVČR (2021b). *Čtvrtletní zpráva o migraci. IV. 2021*. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zprava-o-migraci-za-4-ctvrtleti-2021.aspx>

MVČR (2022a). *Migrační a azylová politika ČR*. Ministerstvo vnitra České republiky. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/migracni-a-azylova-politika-cr.aspx>

MVČR (2022b). *Strategie migrační politiky České republiky*. Ministerstvo vnitra České republiky.

MVČR (2022c). *Trvalý pobyt*. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/informace-pro-cizince-obcane-eu-a-jejich-rodinni-prislusnici-trvaly-pobyt.aspx>

MVČR (2022c). *Udělení státního občanství České republiky*. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

MVČR (2022d). *Zaměstnanecká karta*. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zamestnanecka-karta.aspx>

MZV (2022). *Přehled víz*. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/prehled_viz/index.html

Nathan, M. (2014). The wider economic impacts of high -skilled migrants: a survey of the literatur efor receiving countries. *IZA Journal of Migration*, 3 (4). DOI: 10.1186/2193-9039-3-4. Dostupné z: <https://izajodm.springeropen.com/articles/10.1186/2193-9039-3-4>

Nathan, M., Lee, N. (2013). Cultural Diversity, Innovation, and Entrepreneurship: Firm-level Evidence from London. *Economic Geography*, 89 (4), 367-394. DOI:

- 10.1111/ecge.12016. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/ecge.12016>
- OSN (2022). *Migration*. Dostupné z: <https://www.un.org/en/global-issues/migration>
- Parkins, C. N. (2010). Push and Pull Factors of Migration. / Mona, University of Mona. Dostupné z: <https://arpejournal.com/article/id/119/>
- Peri, G., Requena, F. (2010). The trade creation effect of immigrants: evidence from the remarkable case of Spain. *Canadian Journal of Economics*, 43 (4), 1433-1459. DOI: 10.1111/j.1540-5982.2010.01620.x. Dostupné z: https://econpapers.repec.org/article/cjeissued/v_3a43_3ay_3a2010_3ai_3a4_3ap_3a1433-1459.htm
- Pescinski, J. (2018). Facilitating Transnational Connections between Diaspora Associations. *Policy Report*. United Nations University: Institute on Globalization, Culture and Mobility. Dostupné z: https://i.unu.edu/media/gcm.unu.edu/publication/4415/Final_Janina-Pescinski_Policy-Report_Diaspora-transnational-networks.docx.pdf
- Policie ČR (2022). *Policie České Republiky – Služba cizinecké policie*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/o-nas-831034.aspx>
- Portes, A. (2010). Migration and Social Change: Some Conceptual Reflections. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1537–1563. DOI: 10.1080/1369183x.2010.489370. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1369183X.2010.489370>
- Procházková Illinitchi, C. (2010). Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik. *Acta Oeconomica Pragensia*. 2010 (6), 3-26. DOI: 10.18267/j.aop.319. Dostupné z: <https://aop.vse.cz/pdfs/aop/2010/06/01.pdf>
- Regets, M. C. (2003). Impact of Skilled Migration on Receiving Countries. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/265348166_Impact_of_Skilled_Migration_on_Receiving_Countries
- Robinson, V., Carey, M. (2002). Peopling Skilled International Migration: Indian Doctors in the UK. *International Migration*, 38 (1), 89-108. DOI: 10.1111/1468-

2435.00100. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1468-2435.00100>

Sandoz, L. (2019). *Mobilities of the Highly Skilled towards Switzerland*. *IMISCOE Research Series*. DOI: 10.1007/978-3-030-21122-6. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/335302927_Mobilities_of_the_Highly_Skilled_towards_Switzerland_The_Role_of_Intermediaries_in_Defining_Wanted_Immigrants

Sbírka zákonů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>

Seidlová, M. (2018). Mezinárodní migrace a Česko: ze země emigrantů zemí imigrantů. Brno, Konference ČDS. Dostupné z: <https://www.czechdemography.cz/res/archive/005/000562.pdf>

Shachar, A. (2006). The race for talent: Highly skilled migrants and competitive immigration regimes. Research Paper No. 883739. Toronto, University of Toronto. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=883

Shuval, J. T. (2000). Diaspora Migration: Definitional Ambiguities and a Theoretical Paradigm. *International Migration*, 38(5), 41–56. DOI:10.1111/1468-2435.00127. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1468-2435.00127>

Schewel, K. (2019). Understanding Immobility: Moving Beyond the Mobility Bias in Migration Studies. *International Migration Review*, 54 (2). DOI: 10.1177/0197918319831952. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0197918319831952>

Schöfberger, I., Acostamadiedo, E., Borgnäs, E., Rango, M. (2020). Migration aspirations in West and North Africa: what do we know about how they translate into migration flows to Europe? Dostupné z: <https://publications.iom.int/books/migration-west-and-north-africa-and-across-mediterranean-chapter-7>

Skeldon, R. (2005). Globalization, Skilled Migration and Poverty Alleviation: Brain Drain in Context. *Working Paper T15*. Velká Británie, Development Research Centre on

Migration, Globalisation and Poverty. Dostupné z: <http://www.accademiadellospettacolo.it/hamelin/doc/WP-T15.pdf>

Stojanov, R., Seidlová, A., Klvaňová, R., Bureš, O. (2021). Rizika a výzvy české migrační politiky v kontextu „migrační krize“. Praha, Metropolitní univerzita Praha. Dostupné z: https://chytramigrace.cz/wp-content/uploads/2021/05/2021_policy_paper.pdf

Tabor, A., Taciano, L. M., Ward, C. (2015). International Migration Decision-Making and Destination Selection Among Skilled Migrants. DOI: 10.1017/prp.2015.3. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-pacific-rim-psychology/article/international-migration-decisionmaking-and-destination-selection-among-skilled-migrants/CF3902AE98B31FC4A17F116AD3A08001>

Tajeda, G., Bhattacharya, U., Khadria, B., Kuptsch, C. (2014). *Indian Skilled Migration and Development: To Europe and Back*. Indie, Springer India. ISBN 978-81-322-1809-8. Dostupné z: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-81-322-1810-4>

Trbola, R., Rákoczyová, M. (2010). *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*. Praha, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. ISBN 978-80-7416-067-7. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_319.pdf

Triadafyllidou, A., Gropas, R. (2014). Voting With Their Feet: Highly Skilled Emigrants From Southern Europe. *American Behavioral Scientist*, 58 (12). DOI: 10.1177/0002764214534665. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764214534665>

Triandafyllifou, A. (2022). Temporary migration: category of analysis or category of practice? DOI: 10.1080/1369183X.2022.2028350. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1369183X.2022.2028350>

Upadhyya, C. (2006). The Global Indian Software Labour Force: IT Professionals in Europe. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Carol-Upadhyya/publication/228937747_The_Global_Indian_Software_Labour_Force_IT_Pro

[professionals in Europe/links/56da8bfa08aee1aa5f82a1c2/The-Global-Indian-Software-Labour-Force-IT-Professionals-in-Europe.pdf](#)

Vanclusyen, K., Van Craen, M., Ackaer, J. (2009). Transnational activities and social-cultural integration of Moroccan and Turkish descendants in Flemish Belgium. Marrákeš, International Poulation Conference. Dostupné z: <https://ipc2009.popconf.org/papers/90999>

Velvyslanectví Indie v Praze (2022). *Indové v České republice*. Dostupné z: <https://www.eoiprague.gov.in>

Verkuyten, M. (2016). The Integration Paradox: Empiric Evidence From the Netherlands. DOI: 10.1177/0002764216632838. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0002764216632838#:~:text=The%20integration%20paradox%20refers%20to,this%20paradox%20in%20the%20Netherlands>

Weinar, A., Klekowski von Koppenfels, A. (2020). Highly Skilled Migration: Concept and Definitions. DOI: 10.1007/978-3-030-42204-2_2. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/341674736_Highly_Skilled_Migration_Concept_and_Definitions

Wickens, E., Alexander, Z., Bakir, A. (2010). An investigation into the impact of vacation travel on the tourist. *International Journal of Tourism Research*, 12 (5), 574-590. DOI: 10.1002/jtr.777. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jtr.777>

Wissen, L., Kou, A., van Dijk, J., Bailey, A. (2015). A LIFE Course Approach to High-Skilled Migration: Lived Experiences of Indians in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41 (10), 1644-1663. DOI: 10.1080/1369183X.2015.1019843. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1369183X.2015.1019843>

Zhou, M. (2004). Revisiting Ethnic Entrepreneurship: Convergencies, Controversies, and Conceptual Advancements. *International Migration Review*, 38 (3), 1040-1074. DOI: 10.1111/j.1747-7379.2004.tb00228.x. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00228.x>

Příloha 1: Profil respondentů

	Jméno	Pohlaví	Vzdělání	Profese	Délka pobytu
Respondent 1	Narayan	muž	doktorské	výzkumník	6 let
Respondent 2	Kamal	muž	magisterské	Ph.D. student	2 roky
Respondent 3	Jiya	žena	doktorské	výzkumnice	2 roky
Respondent 4	Amyra	žena	bakalářské	manažerka	6 let
Respondent 5	Rahul	muž	magisterské	designer	6,5 let
Respondent 6	Anika	žena	doktorské	Ph.D. studentka	1 rok
Respondent 7	Chandra	muž	magisterské	architekt	4 roky
Respondent 8	Aisha	žena	bakalářské	referentka	1 rok
Respondent 9	Manish	muž	bakalářské	datový analytik	2 roky
Respondent 10	Ganesh	muž	doktorské	výzkumník	2,5 let